

BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ
İLAHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

مجلة كلية الإلهيات في جامعة بينكول

BINGOL UNIVERSITY
JOURNAL OF THEOLOGY FACULTY

e-ISSN: 2687-5128

Sayı: 14 | Yıl: 2019/2

Bu dergi ulusal TR DİZİN, İSAM, İDEALONLINE ve ASOS veri indeksleri ile SOBİAD atıf dizin tarafından taranmaktadır.

Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (BÜİFD), yılda iki kez (25 Haziran/25 Aralık) e-dergi olarak yayımlanan ulusal hakemli bir dergidir.

BÜİFD dergisinde yayımlanan yazıların bilimsel ve hukukî sorumluluğu yazarlarına aittir.

Yayımlanan yazıların bütün yayın hakları yayıncı kuruluşa ait olup, izinsiz kısmen veya tamamen basılamaz, çoğaltılamaz ve elektronik ortama aktarılamaz.

BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ
İLAHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

BİNGÖL UNIVERSITY
JOURNAL OF THEOLOGY FACULTY

Sayı: 14, yıl: 2019/2

Issue: 14, Year: 2019/2

e-ISSN: 2687-5128

Sahibi / Owner

(Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Adına)
(On Behalf of Bingol Universty Theology Faculty)

Prof. Dr. Mustafa AGÂH

Baş Editör/Editor In Chief

Dr. Öğrt. Üyesi Nebi BUTASIM

Editörler / Editors

Dr. Öğr. Üyesi Bedrettin BASUĞUY

Dr. Öğr. Üyesi Süleyman TAŞKIN

Dil Editörü/Language Editor

Öğr. Gör. Ahmet KESMEZ

Alan Editörleri/Field Editors

Arş. Gör. Mehmet ÖZTÜRK

Arş. Gör. Ömer TAY

Arş. Gör. Dr. Sahip AKTAŞ

Arş. Gör. Sadi YILMAZ

Arş. Gör. Fatımatüzzehra YAŞAR

Yazı İşleri Müdürü

Nurettin DANIŞ

Yeri ve Tarihi / Publication Place and Date

BİNGÖL-2019

Kapak ve Sayfa Tasarımı

R@NİN

Yayın Kurulu / Editorial Board

Prof. Dr. Mustafa AGÂH

Prof. Dr. Orhan BAŞARAN

Doç. Dr. Abdulsır SÜT

Doç. Dr. İbrahim ÖZDEMİR

Dr. Öğr. Üyesi Nebi BUTASIM

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Şirin AYIŞ

Dr. Öğr. Üyesi Bedrettin BASUĞUY

Dr. Öğr. Üyesi Süleyman TAŞKIN

Arş. Gör. Dr. Sahip AKTAŞ

Öğr. Gör. Ahmet KESMEZ

Arş. Gör. Mehmet ÖZTÜRK

Danışma Kurulu / Advisory Board

Prof. Dr. İbrahim ÇAPAK (Bingöl Üniversitesi)

Prof. Dr. Abdulaziz BEKİ (Sebahattin Zaim Üniversitesi)

Prof. Dr. Abdurrahman ACAR (Dicle Üniversitesi)

Prof. Dr. Abdülaziz BAYINDIR (İstanbul Üniversitesi)

Prof. Dr. Adnan DEMİRCAN (İstanbul Üniversitesi)

Prof. Dr. Ali AKYÜZ (Marmara Üniversitesi)

Prof. Dr. Bilal AYBAKAN (İbn Haldun Üniversitesi)

Prof. Dr. Cafer Sadık YARAN (On Dokuz Mayıs Üniversitesi)

Prof. Dr. Cemalettin ERDEMCİ (Siirt Üniversitesi)

Prof. Dr. Erkan YAR (Fırat Üniversitesi)

Prof. Dr. Faruk BEŞER (Marmara Üniversitesi)

Prof. Dr. Fethi Ahmet POLAT (Muş Alparslan Üniversitesi)

Prof. Dr. Fuat AYDIN (Sakarya Üniversitesi)

Prof. Dr. Gıyasettin ARSLAN (Fırat Üniversitesi)

Prof. Dr. Halit ÇALIŞ (Necmettin Erbakan Üniversitesi)

Prof. Dr. Hayati AYDIN (Yüzüncü Yıl Üniversitesi)

Prof. Dr. Hüseyin HANSU (İstanbul Üniversitesi)

Prof. Dr. İbrahim YILMAZ (Atatürk Üniversitesi)

Prof. Dr. İlyas ÇELEBİ (İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi)

Yazışma Adresi / Corresponding Adress

Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi 12000
Merkez/BİNGÖL

Tel: +90 (426) 2160005 -Fax: +90 (426) 2160035

Elektronik posta / e-mail

bingolilahiyatdergisi@hotmail.com

Prof. Dr. Mehmet ERDEM (Fırat Üniversitesi)

Prof. Dr. M. Halil ÇİÇEK (Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)

Prof. Dr. M. Mahfuz SÖYLEMEZ (İstanbul Üniversitesi)

Prof. Dr. M. Sait ŞİMŞEK (Necmettin Erbakan
Üniversitesi)

Prof. Dr. Mehmet KUBAT (İnönü Üniversitesi)

Prof. Dr. Muhammed ÇELİK (Dicle Üniversitesi)

Prof. Dr. Musa Kazım YILMAZ (Harran Üniversitesi)

Prof. Dr. Musa YILDIZ (Gazi Üniversitesi)

Prof. Dr. Mustafa AĞIRMAN (Atatürk Üniversitesi)

Prof. Dr. Nurettin CEVİZ (Gazi Üniversitesi)

Prof. Dr. Osman GÜRBÜZ (Atatürk Üniversitesi)

Prof. Dr. Osman TÜNER (Kilis 7 Aralık Üniversitesi)

Prof. Dr. Ousama EKHTİYAR (Bingöl Üniversitesi)

Prof. Dr. Ömer Mahir ALPER (İstanbul Üniversitesi)

Prof. Dr. Ömer PAKIŞ (Hakkâri Üniversitesi)

Prof. Dr. Reşat ÖNGÖREN (İstanbul Üniversitesi)

Prof. Dr. Sahip BEROJE (Yüzüncü Yıl Üniversitesi)

Prof. Dr. Mehmet KATAR (Ankara Üniversitesi)

Prof. Dr. Şaban Ali DÜZGÜN (Ankara Üniversitesi)

Prof. Dr. Şamil DAĞCI (Ankara Üniversitesi)

Prof. Dr. Şehmus DEMİR (Gaziantep Üniversitesi)

Prof. Dr. Şuayip ÖZDEMİR (Amasya Üniversitesi)

Prof. Dr. Vecdi AKYÜZ (Marmara Üniversitesi)

Prof. Dr. Yusuf Ziya KESKİN (Harran Üniversitesi)

Prof. Dr. Eyyüp TANRIVERDİ (Dicle Üniversitesi)

Prof. Dr. Necmettin GÖKKIR (İstanbul Üniversitesi)

Prof. Dr. Abdurrahman ATEŞ (İnönü Üniversitesi)

Doç. Dr. Metin YİĞİT (Dicle Üniversitesi)

Sayı Hakemleri/Referee Board of This Issue

Prof. Dr. Ahmet BOSTANCI (Sakarya Üniversitesi), Prof. Dr. Ali Ulvi MEHMEDOĞLU (Marmara Üniversitesi), Prof. Dr. Burcu Ceylan DUGGAN (Akdeniz Üniversitesi), Prof. Dr. Eyüp BEKİRYAZICI (Atatürk Üniversitesi), Prof. Dr. Hüseyin GÜNEŞ (Şırnak Üniversitesi), Prof. Dr. Hakan OLGUN (İstanbul Üniversitesi), Prof. Dr. İlyas KARSLI (Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi), Prof. Dr. Kenan HAS (Erciyes Üniversitesi), Prof. Dr. Metin BOZAN (Dicle Üniversitesi), Prof. Dr. Muharrem AKOĞLU (Erciyes Üniversitesi), Prof. Dr. Nilah KARAKAYA/ÇORAĞAN (Erciyes Üniversitesi), Prof. Dr. Ousama EIHTİYAR (Bingöl Üniversitesi), Prof. Dr. Sema Doğan (Hacettepe Üniversitesi), Doç. Dr. Aynur URALER (Marmara Üniversitesi) Doç. Dr. Cihat YAŞAROĞLU (Bingöl Üniversitesi), Doç. Dr. Hatice ARSLAN SÖZÜDOĞRU (İstanbul Üniversitesi), Doç. Dr. Menderes GÜRKAN (Erciyes Üniversitesi), Doç. Dr. Thamer HATEMLEH (Bingöl Üniversitesi), Doç. Dr. Rifat Resul SEVİNÇ (Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi), Doç. Dr. Mehmet Zahir ERTEKİN (Bingöl Üniversitesi) Doç. Dr. Osman Taştekin (Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi), Dr. Öğr. Üyesi Abdullah BEDEVA (Bingöl Üniversitesi), Dr. Öğr. Üyesi Ali ÇELİK (Bingöl Üniversitesi), Dr. Öğr. Üyesi Bedri ASLAN (Harran Üniversitesi), Dr. Öğr. Üyesi Gül KARPUZ (Atatürk Üniversitesi), Dr. Öğr. Üyesi Husain ESWED (Bingöl Üniversitesi), Dr. Öğr. Üyesi İsmail NARİN (Bingöl Üniversitesi), Dr. Öğr. Üyesi Muhammed Emin EREN (Ankara Üniversitesi), Dr. Öğr. Üyesi Nevzat KELEŞ (Bingöl Üniversitesi), Dr. Öğr. Üyesi Recep ERTUGAY (Atatürk Üniversitesi), Dr. Öğr. Üyesi Ramazan TURGUT (Yüzüncü Yıl Üniversitesi), Dr. Öğr. Üyesi Ramazan KORKUT (Bingöl Üniversitesi), Dr. Öğr. Üyesi Saadettin BUĞDA (Muş Alparslan Üniversitesi), Dr. Öğr. Üyesi Şule Yüksel UYSAL (Sakarya Üniversitesi), Dr. Öğr. Üyesi Ümit HOROZCU (İstanbul Üniversitesi), Dr. Öğr. Üyesi Zekai ERDAL (Artuklu Üniversitesi), Dr. Öğr. Üyesi Necmi SARI (Trabzon Üniversitesi), Dr. Öğr. Üyesi Nilüfer KALKAN YORULMAZ (İstanbul Üniversitesi) Dr. Öğr. Üyesi Fegani BEYLER (Bingöl Üniversitesi),

EDİTÖRDEN / EDITORIAL

Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi'nin 2019 Aralık sayısında sizinle buluşmanın gururu ve mutluluğunu paylaşmaktayız.

Yeni bir sayı ile akademik çalışmalara katkı sunmanın heyecanı ve mutluluğu ile 14. sayıyı yayınladık.

Gelişen dünyada veri paylaşımının elektronik ortamlarda daha verimli ve hızlı olmasından dolayı, dergimiz elektronik ortama geçerek bu sayıdan itibaren e-dergi olarak yayınlanacaktır. Dergimizin niteliği her geçen gün daha da artmakta ve alan ile ilgili farklı çalışmalara ev sahipliği yapmaktadır.

Bu sayıda, din bilimlerinin saha araştırmaları çok disiplinli eğitim ölçek geliştirme ve sanat tarihi çalışmaları da yer almaktadır. Derginin daha nitelikli bir hüviyet kazanması için editör ve yayın kurulu olarak çalışmalarımız devam etmektedir.

Dergimize pozitif bir görünüm kazandıran editör ve alan editörü kurullarına, sayının yayımlanabilmesi için özveride bulunup hakemlik görevini icra eden tüm öğretim üyelerine ve çalışmanın son haline gelinceye kadar çaba sarfeden çalışma arkadaşlarımıza teşekkür ederim.

Dr. Öğr. Üyesi Nebi BUTASIM

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

Yeẓîd'e Lânet Edilmesi Meselesi	7
Abbâsi Sarayında Bir Mizâh Şairi: Ebû Dulâme	22
Şüphe Edilmez Bir Hakikat Olarak Hz. Nuh Ve Tufan Olayı	39
Arap Gramerinde Şâz Olgusu	51
Öz Güven İle Dindarlık Arasındaki İlişki: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma	64
Fıkıh Düşüncesinde Münâzara Sistematiği (Hatip Bağdâdî'nin El-Fakîh Ve'l-Mütefakkîh Eserinin Bağlamında)	79
İslâm Aile Hukuku Açısından Çeyiz	98
Din Öğretiminde Kültürel Aidiyet Ve Sorumluluk Bilinci Kazanma Amacına Erişim Düzeyi Ölçeği: Geçerlik Güvenilirlik Çalışması	112
Şeddadilerden Bahseden Kitabeler	128
Sık Kullanılan Edatlar Bağlamında Mehmet Akif Ersoy'un Mealinin Kur'ân Tercüme Tekniklerine Katkıları	156
Ensar-Muhacir Kardeşliğinde Evlilik Meselesi: Sa'd b. Rebî' ve Abdurrahman b. Avf ile İlgili Rivayetin Tahlili	175
Had Ve Ta'Zîr Tartışmaları Bağlamında İslâm Ceza Hukukunda İçki İçme Cezası	194
Âlemin Ezelîliği Tartışmalarına Muhyiddîn El-Karabâğî'nin Katkıları	211
Muhtelit Bir Râvi: Ârim/Muhammed b. Fadl Es-Sedûsî	228
Hz. Muhammed'in (S.A.V.) Sahabe İle İstişaresi ve Sahabenin Bazı Konularda Hz. Muhammed'e Yaptığı İtirazlar	249

- Makrîzî, Ahmed b. Ali Ebû'l-Abbâs Takiyuddîn. *İmtâu'l-esmâ'*. 15 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye 1999.
- Mezahiri, Ali Ekber. *Hanivade-i İrânî Der Dovran-i Piş Ez İslam*. Trc. Abdullah Tevekkülî. Tahran: Neşr-i Katre, 1377.
- Mizzî, Yusuf b. Abdurrahman. *Tehzîbü'l-kemâl fî esmâi'r-ricâl*. 35 Cilt. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1980.
- Müslim, Ebû'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc el-Kuşeyrî. *Sahîh*. 8 Cilt, Beyrut: Dâru'l-Cil, 1334.
- Nesâî, Ebû Abdirrahmân Ahmed b. Şuayb b. Alî. *Es-Sünenü'l-kübra*. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye 1991.
- Nîsâbü'rî, Ebû Abdillâh el-Hâkim. *El-Müstedrek alâ's-sahîhayn*. Thk. Mustafa Abdulkadir Ata. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1990.
- Paksoy, Kadir. "Hadis Metodolojisinde İdrâc ve Müdrec Hadisler -I", *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*. 5/2 (2005): 105-124.
- Paksoy, Kadir. Hadis Metodolojisinde İdrâc ve Müdrec Hadisler -II, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*. 5/3 (2005): 213-230.
- San'ânî, Ebû Bekr Abdurrazzâk b. Hemmâm. *el-Musannef*. 11 Cilt. Hind: el-Meclisü'l-İlmî, 1403.
- Sancaklı, Saffet. "Hz. Peygamber'in Medine Döneminde Tesis Ettiği Kardeşleştirme (Muâhât) Projesinin Günümüz Bireysel ve Toplumsal Hayatı Açısından Önemi ve Analizi". *Diyanet İlmî Dergi* 43/4 (Aralık 2007): 59-82.
- Taberânî, Ebû'l-Kâsım Süleyman b. Ahmed. *el-Mu'cemu'l-evsat*. 10 Cilt. Kâhire: Dâru'l-Harameyn, tsz.
- Taberânî, Ebû'l-Kâsım Süleyman b. Ahmed. *el-Mu'cemu'l-kebîr*. 25 Cilt. 2. Baskı. Kâhire: Mektebetu İbn Teymiye, 1994.
- Tahâvî, Ebû Ca'fer Ahmed b. Muhammed b. Selâme el-Ezdî el-Hacrî el-Mısrî. *Şerhu müşkilü'l-âsâr*. 16 Cilt. Müessesetü'r-Risâle, Beyrut 1494.
- Tirmizî, Ebû İsmâ Muhammed b. İsmâ. *Sünen*. Thk. Beşşâr Avvâd Marûf. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Ğarbi'l-İslâmî, 1998.
- Toksarı, Ali. "Humeyd et-Tavîl", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 18: 356-357. İstanbul: TDV Yayınları, 1988.
- Ulaş, Semra. "İslam'da Çok Kadınla Evlilik". *İslami Araştırmalar* 6/1 (1992): 53-63.
- Yahsubî, Ebû'l-Fazl İyâz b. Mûsâ. *Eş-Şifâ bi ta'rîfi hukuki'l-Mustafâ*. Amman: Dâru'l-Feyhâ, 1407.
- Zebîdî, Ebû'l-Abbâs Zeynüddîn Ahmed b. Ahmed b. Abdillatîf eş-Şercî. *et-Tecrîdü's-şarîh li-ehâdis il-Câmi i's-şahîh*. Dimeşk: Müessesetü'r Risâle, 2009.

Had ve Ta'zîr Tartışmaları Bağlamında İslâm Ceza Hukukunda İçki İçme Cezası

Wine Punishment in Islamic Criminal Law in the Context of Hadd and Ta'zîr

Davut EŞİT

Dr. Öğr. Üyesi, Hakkari Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, İslam Hukuku Anabilim Dalı
Assistant Professor, Hakkari University, Faculty of Theology, Department of Islami Law
Hakkari, Turkey

davutesit@hakkari.edu.tr

Orcid ID: 0000-0003-1366-4650

DOI: 10.34085/buifd.633712

Öz

İslâm hukukunda cezaların en meşhur tasnifi had, kısâs ve ta'zîre dayanan üçlü sınıflamadır. Hadler Allâh hakkı olarak yerine getirilmesi gereken ve miktarı Şâri' tarafından belirlenmiş cezalardır. İçki içme cezası da cumhuru oluşturan Hanefîler, Şâfi'îler, Mâlikîler, Hanbelîler ve Zahirîler tarafından had olarak kabul edilmektedir. Ancak cumhur içki içme haddinin miktarı konusunda ihtilâf etmiştir. Erken dönemden itibaren içki içme cezasının had değil ta'zîr türünden bir ceza olduğu görüşü ortaya atılmıştır. İçki içme cezasının Hz. Peygamber dönemindeki uygulanma şekli başta olmak üzere sahâbîler dönemindeki farklı uygulamalara konu olması bu cezanın had oluşuna ilişkin tartışmaları beraberinde getirmiştir. Araştırma içki içme cezasının türüne (had-ta'zîr) ilişkin ileri sürülen tartışmalara odaklanmaktadır. İçki içme cezasının had olarak kabul edenlerin görüşleri ve delilleri fikhî mezhepler bağlamında ele alınacaktır. Daha sonra içki içme cezasının ta'zîr türünden bir ceza olarak kabul edenlerin görüşleri delilleriyle beraber zikredilecektir. Son olarak da içki içme cezasına ilişkin farklı görüşler esas alınarak genel bir değerlendirme yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: İslâm Ceza Hukuku, Had, Ta'zîr, Hamr, Şurb, Sukr.

Abstract

The most famous classification of punishments in Islamic law is the trilogy classification based on *hadd*, *Retaliation (qisâs)* and *ta'zîr*. The punishment for drinking (wine) is accepted as *hadd* by Hanafîs, Şâhâfî'îs, Malikîs, Hanbalîs and Zahirîs. From the early period, it was put forward that the penalty for drinking (wine) was not *hadd*, but a *ta'zîr* of punishment. The research focuses on the arguments about the type of wine (*hadd-ta'zîr*) punishment. Here, the narratives (*riwâya*) that lead to different approaches to wine punishment will be conveyed collectively. Subsequently, the opinions and evidence of those who accept the punishment of wine as *hadd* will be discussed in the context of fiqh sects. Subsequently, the opinions of those who consider the punishment of wine as a *ta'zîr* shall be mentioned together with the evidence. Finally, a general assessment will be made on the basis of different views on the wine punishment.

Keywords: Islamic Criminal Law, Hadd, Ta'zîr, Wine, Inebriation.

Giriş

İçki içme cezasının had mi ta'zîr mi olduğu hususu erken dönemden itibaren tartışılmaya başlanmıştır. Bu minvalde hatırı sayılır çalışmalar¹ yapılmasına rağmen meselenin farklı

¹ Bu konudaki araştırmalar için bk. Ali Kumaş & Ali Haydar Bölükbaş, "İslâm Ceza Hukukunda Sarhoşluk Veren İçeceklerin İçilmesi: Cezanın Kapsamı Bağlamında Bir Tahlil", *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 16/1 (2016), 47-77; Mustafa Yıldırım, "İslam Ceza Hukukunda İçki İçme Suçu ve Cezası", *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 13-14 (2001), 31-52; Ali Bardakoğlu, "Had", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1996), 14/548-549; Suat Erdoğan, *Kur'an ve Sünnet Işığında Suç Ceza Uygunluğu* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler

verilerle yeni araştırmalara konu olmayı hak ettiği kanaatindeyiz. Araştırmamızın bu konudaki tartışmalara mütevazı bir katkı sunacağını ümit ediyoruz.

İslâm hukukunda cezalar, çeşitli yönlerden farklı tasniflere tabi tutulmaktadır.² Bu tasnifler arasında en meşhuru cezanın Şâri' tarafından belirlenip belirlenmemesi ve suçun çeşidine göre yapılan *had*, *kısâs* ve *ta'zîr* ayırımına dayalı olarak üçlü taksimdir.³ Klasik kaynaklarda bu üç ceza tanımına ilişkin farklı yaklaşımlar olmasına rağmen genel olarak şu çerçeveyi çizmek mümkündür.

1. Had: Allâh hakkı olarak yerine getirilmesi gereken, miktarı Şâri' tarafından belirlenmiş aslı amacı kullara zarar veren fiilleri engellemeye yönelik cezalardır.⁴

2. Kısâs: Kul hakkı olarak yerine getirilmesi gereken, miktarı Şâri' tarafından belirlenmiş cezalardır.⁵

3. Ta'zîr: Had, keffâret ve kısâs dışında kalan, miktarı Şâri' tarafından belirlenmemiş cezalardır.⁶

Yukarıda yaptığımız genel sınıflamadan sonra bir cezanın had kapsamına dâhil olabilmesi için taşınması gereken hususlara değinmek istiyoruz.

1. Had, Allâh hakkı olarak yerine getirilmesi gereken bir cezadır. Haddin Allâh hakkı olarak yerine getirilmesi, bu cezaların uygulanmasında bireyin herhangi bir müdahalesinin söz konusu olmadığı anlamına gelmektedir. Hadler bu özelliğiyle kul hakkı olarak yerine getirilmesi gereken kısâstan ayrılmaktadır. Çünkü kısâsta kul hakkı söz konusu olduğu için cezanın affedilmesi, sulh veya ibrâ yoluyla düşmesi söz konusudur. Ancak hadler Allâh hakkı olarak vaz edildikleri için af, sulh veya ibrâ yoluyla cezanın düşürülmesi söz konusu değildir. Allâh hakkı olarak vaz edilen hadlerin diğer bir özelliği kamu/toplumun menfaatinin dikkate alınarak ortaya konmuş olmasıdır. Bir anlamda suç toplumun genel menfaatine aykırı olduğun için, had cezası da kamu adına, hiçbir kişisel müdahale imkânı olmaksızın yerine getirilmelidir.⁷

Enstitüsü, Doktora Tezi, 2014), 209-214; Abdullah Çolak, *İslâm Ceza Hukuku* (Çorum: Kitap Dünyası Yayınları, 2018), 120.

² Abdulkâdir Üdeh, *Seküler Ceza Hukuku Kurumlarıyla Mukayeseli İslâm Ceza Hukuku- Genel Hükümler*, çev. Ali Şafak (İstanbul: Kayihan Yayınları, 2012), 1/108-138; Muḥammed Ebû Zehre, *el-Cerime ve'l-ukûbe fi'l-fikḥi'l-İslâmî* (Kahire: Dâru'l-Fikri'l-İslâmî, ts.), 52-59; İbrahim Çalışkan, "İslâm Hukukunda Ceza Kavramı ve Had Cezaları", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 31 (1989), 371-272; Ali Bardakoğlu, "Ceza", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1993), 7/473.

³ Bardakoğlu, "Ceza", 7/473; Çolak, *İslâm Ceza Hukuku*, 79; Aydın, *Türk Hukuk Tarihi*, 158-159; Abdulkâdir Üdeh had, kısâs ve diyet, keffâret ve ta'zîr cezalarından oluşan dörtlü ayırımın cezalar için öngörülen en önemli ayırım şekli olduğunu belirtmektedir. Bk. Üdeh, *Seküler Ceza Hukuku Kurumlarıyla Mukayeseli İslâm Ceza Hukuku- Genel Hükümler*, 1/645.

⁴ Ebû Bekir Şemsü'l-eimme Muḥammed b. Ebî Sehl Ahmed es-Seraḥsî, *el-Mebsûṭ* (Beyrût: Dâru'l-Ma'rife, 1993), 9/36; Ebu'l-Ḥasen 'Alî b. Muḥammed b. Ḥabîb el-Mâverdî, *el-Hâvî'l-kebir fi fikḥi mezḥebi'l-İmâm eş-Şâfi'î*, thk. 'Alî Muḥammed Mu'avvad & 'Âdil Ahmed 'Abdulmevcûd (Beyrût: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1999/1419), 13/184; Ebu'l-Ḥasen Burhânüddîn 'Alî b. Ebî Bekir el-Merġinânî, *el-Hidâye fi şerhi Bidâyeti'l-Mubtedî*, thk. Tallâl Yusûf (Beyrût: Dâru İhyâi't-Turâsi'l-'Arabî, ts.) 2/339; Üdeh, *Seküler Ceza Hukuku Kurumlarıyla Mukayeseli İslâm Ceza Hukuku- Genel Hükümler*, 1/646; Ebû Zehre, *el-Cerime ve'l-ukûbe fi'l-fikḥi'l-İslâmî*, 59; Emîr 'Abdulazîz, *el-Fikḥu'l-cinâî fi'l-İslâm* (Kahire: Dâru's-Selâm, 1997), 241; Sahip Beroje, *İslâm Ceza Muhakemesi Hukukunda Beyyine Kulfeti ve İspata Hakim Esaslar* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1999), 108; 117; Sabri Erturhan, *İslâm Ceza Hukukunda Şüphe Kavramı* (Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1997), 12.

⁵ Aydın, *Türk Hukuk Tarihi*, 159.

⁶ Ebû İshâk Cemâluddîn İbrâhîm b. 'Alî eş-Şîrâzî, *et-Tenbîh fi'l-fikḥi's-Şâfi'î* (Beyrût: 'Alemlü'l-Kutub, 1983), 248; Ebû 'Abdillâh Şemsüddîn Muḥammed b. Ebî Bekir ed-Dimaşkî el-Ḥanbelî, *İ'lâmu'l-muvaḥḩi'în 'an rabbi'l-âlemîn* (Beyrût: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1991), 2/23.

⁷ 'Alâuddîn Ebû Bekir b. Mes'ûd b. Ahmed el-Kâsânî, *Bedâi'u's-şanâî fi tertîbi's-şerâi'* (Beyrût: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1986), 7/56.

2. Hadlerin miktarı ve nitelikleri Şâri' tarafından belirlenmiştir. Nitelikten kast edilen uygulanacak cezanın sopa, öldürme veya el/ayak kesme cezası şeklinde⁸ olduğu ve nasıl uygulanacağıdır. Kâsânî'nin ifadesiyle hadler icthâdî olmayıp tevkîfidir.⁹ Buna dayalı olarak hadlerde ihtilâf olması söz konusu değildir. Keza Kâsânî'nin (öl. 587/1191) tespitine göre cezaların miktar ve sıfatlarında ihtilâfın mümkün olması, ancak ta'zîr cezaları için geçerlidir. Hadlerde böyle bir ihtimal söz konusu değildir.¹⁰ Hadlerin miktarının ve niteliğinin icthâdî alanın dışında olması bunun miktarında veya niteliğinde herhangi bir değişimin olmaması anlamına gelmektedir.¹¹

3. Hadler, suçlunun suça bulaşmasını engellemek amacını taşıdığı için, aynı suç birden fazla işlenmiş ise bir tek had (tedâhül) uygulanır.¹²

Yukarıda sıralanan özellikler dışında her bir haddin kendine özgü nitelikleri bulunmaktadır.¹³

1. ANA HATLARIYLA İSLÂM CEZA HUKUKUNDA İÇKİ İÇME CEZASI

İçki içme¹⁴ cezasını Hz. Peygamber ve sahâbîler dönemi olmak üzere iki ana tarihsel döneme ayırmak mümkündür. Hz. Peygamber döneminde içki içme cezasının uygulanma şekline ilişkin kaynaklarda birbirinden farklı rivayetler mevcuttur. Bu farklılık içki içme cezasının hem miktarında hem de niteliğinde söz konusudur. Hz. Peygamber döneminde içki içenlere dönük dövme araçlarını ise şu şekilde sınıflamak mümkündür:

- Hz. Peygamber hurma dalıyla (cerid)¹⁵ celde cezası uygulamıştır.¹⁶
- Hz. Peygamber'in emri üzerine sahâbîler hurma dalıyla ve ayakkabıyla (na'l)¹⁷ içki içeni dövmüşlerdir.¹⁸
- Hz. Peygamber'in emri üzerine sahâbîler içki içeni ayakkabı, elbise ve elleriyle dövmüşlerdir.¹⁹
- Bazı rivayetlerde Hz. Peygamber sahâbîlerine içki içeni dövmelerini emretmiştir. Kimi ayakkabılarıyla, kimi asayla kimi hurma dalıyla vurmıştır. Daha sonra Rasûlulâh yerden toprak alarak içki içenin yüzüne fırlatmıştır.²⁰

⁸ İmâmu'l-Haremeyn Ebu'l-Meâlî Rüknuddîn 'Abdumelik b. 'Abdillâh el-Cüveynî et-Tâî en-Nisâbüri, *Nihâyetu'l-maṭlab fi dirâyeti'l-mezhâb*, thk. 'Abdul'azîm Maḥmûd ed-Dîb (Beyrût: Dâru'l-Minhâc, 2007), 17/177.

⁹ Kâsânî'ye göre icthâd ta'zîr cezalarında geçerlidir. Bk. Kâsânî, *Bedâi'u's-şanâi'*, 7/34.

¹⁰ Kâsânî, *Bedâi'u's-şanâi'*, 7/34.

¹¹ Mâverdî, *el-Hâvi'l-kebîr*, 13/184; Üdeh, *Seküler Ceza Hukuku Kurumlarıyla Mukayeseli İslâm Ceza Hukuku- Genel Hükümler*, 1/646.

¹² Kâsânî, *Bedâi'u's-şanâi'*, 7/56.

¹³ Kâsânî, *Bedâi'u's-şanâi'*, 7/55-56.

¹⁴ Burada *içki* kelimesiyle klasik kaynaklarda *hamr* olarak adlandırılan içecek türü ve onun dışında sarhoş edicilik özelliği bulunan bütün içeceklerin kast edilmesi anlamında Türkçe karşılığı genel olması maksadıyla içki kelimesini kullanmayı tercih ettik.

¹⁵ Cerid hurma dalıdır. Bk. Ebû 'Abdillâh Muḥammed b. 'Alî eş-Şevkânî el-Yemenî, *Neylu'l-evfâr* (Mısır: Dâru'l-Hadîs, 1983), 7/167.

¹⁶ Ebû Hâtîm Muḥammed b. Hibbân el-Bustî, *el-İhsân fi takrîbi Şahîhi İbn Hibbân*, thk. Şu'ayb el-Arnâvût (Beyrût: Muessesetu'r-Risâle, 1988) 10/298.

¹⁷ İbn Manzûr'un açıklamalarından na'l ayağa giyilen ince çarık veya sandaleta benzer bir ayakkabı olması gerekir. Bk. Ebu'l-Faḍl Muḥammed b. Mukerrem el-Enşârî, *Lisânu'l-'Arab* (Beyrût: Dâru Şâdir, 1414), 11/667.

¹⁸ Ebû 'Abdillâh Muḥammed b. İsmâ'îl el-Buḥârî, *el-Câmi'u's-şahîh* (b.y.: Dâru Tavki'n-Necât, 1422/2001), "el-Hudûd", 36; Ebu'l-Hüseyn Muslim b. el-Haccâc el-Kuşeyrî, *el-Câmi'u's-şahîh* (Beyrût: Dâru İhyâi't-Turâşî'l-'Arabî, ts.), "el-Hudûd", 1706; Ebû Dâvûd Suleymân b. Eş'as es-Sicistânî. *Sunen* (Beyrût: el-Mektebetu'l-'Asriyye ts.), "el-Hudûd", 35; Ebû Bekir Ahmed b. el-Hüseyn b. 'Alî el-Beyhâkî, *es-Sunenu'l-kubrâ*, thk. 'Abdulkadir 'Aṭâ (Beyrût: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2003), 8/541.

¹⁹ Buḥârî, "el-Hudûd", 36.

²⁰ Ebû Dâvûd, "el-Hudûd", 35.

e. Hz. Peygamber Huneyn'deyken kendisine içki içen biri getirildiğinde onun yüzüne toz atmış ve ashâbına onu dövmelerini emretmiştir. Sahâbîler de onu ayakkabılarıyla ve ellerinde olan şeylerle dövmüşlerdir.²¹

f. Fetih gününün sabahında Rasûllâh'a içki içen biri getirilmiş, o da sahâbîlerine ellerinde bulunan şeylerle onu dövmelerini emretmiştir. Kimi sopa (savt), kimi asa kimi ise ayakkabıyla içki içeni dövmüştür. Sonrasında Rasûllâh içki içenin yüzüne toz-toprak fırlatmıştır.²²

Yukarıda aktardığımız üzere Hz. Peygamber döneminde içki cezasında kullanılan araçların hurma dalı, asa, sopa, ayakkabı, elbiseler, eller veya ellerinde bulunan herhangi bir şey olabildiğini bu konuda standart bir uygulamanın olmadığını göstermektedir. Kaynaklarda bu durumun Hz. Ebû Bekir (öl. 13/634) döneminde de devam ettiğine ilişkin nakillere²³ bakıldığı zaman Hz. Peygamber döneminde bu araçların belli bir dönemde birbirine tercih edilmeden kullanıldığını göstermektedir.

Hz. Peygamber döneminde içki içme cezasının niteliğine ilişkin farklı nakiller aynı şekilde içki içene uygulanan cezanın miktarında da kendini göstermektedir. Bazı rivayetlerde miktar belirtilmeksizin Hz. Peygamber içki içene celde cezası uygulamıştır.²⁴ Diğer rivayetlerde ise Hz. Peygamber yine miktar belirtmeksizin sahâbîlerine içki içeni dövmelerini emretmiş, sahâbîler de yukarıda sıraladığımız farklı araçlarla cezayı uygulamışlardır.²⁵ Bunu aktaran bazı rivâyetlerde dövmenin miktarı, Hz. Peygamber'in sahâbîlerine dövmeyi bırakmalarına ilişkin emirleriyle sınırlıdır.²⁶ Enes b. Mâlik'ten (öl. 93/711-12) nakledilen bir rivayete göre Hz. Peygamber içki (hamr) içen birini iki tane hurma dalıyla yaklaşık olarak kırk celde vurmuştur.²⁷ Sayının zikredildiği bu rivayette tahmine dayalı bir belirleme olmasına rağmen yine ondan rivâyet edilen diğer bir nakilde ise Hz. Peygamber, hamr cezasında hurma dalı ve ayakkabıyla kırk kere vurmuştur.²⁸ Keza ondan nakledilen bir rivâyete göre Hz. Peygamber içki içeni iki ayakkabıyla kırk defa dövdürmüştür.²⁹ Ebû Sa'îd el-Ĥudrî'den (öl. 74/693-94) nakledilen bir rivâyette de Rasûlullâh, hadde (hamrin cezasında) iki ayakkabıyla kırk defa dövmüştür.³⁰ Aynı sayı Kâtâde b. Nu'mân'nın (öl. 23/643) rivayetinde de geçmektedir. Buna göre Hz. Peygamber hamr cezasında hurma dalı ve ayakkabıyla kırk celde vurmuştur.³¹ Bu rivayetler içki içme cezasının kırk celde ve seksen celde olduğuna ilişkin kabullerin temelini oluşturmaktadır. Hz. Peygamber'in içki içen birine herhangi bir ceza vermediğine ilişkin rivayetlerin olmasına³² rağmen içki içenin bunu tekrarlaması durumunda her defasında celdenin uygulanmasını ve dördüncü tekrarda öldürülmesini emrettiğine, ancak dördüncü defa için biri kendisine getirildiğinde onu öldürmeyip yine celde cezası uyguladığına ilişkin rivayetler de mevcuttur.³³

²¹ Ebû Dâvûd, "el-Ĥudûd", 35.

²² Ebû Dâvûd, "el-Ĥudûd", 35.

²³ Cüveynî, *Nihâyetu'l-maṭlab*, 17/335-335.

²⁴ İbn Ĥibbân, *el-İḥsân*, 10/298.

²⁵ Buḥârî, "el-Ĥudûd", 36; Ebû Dâvûd, "el-Ĥudûd", 35; Beyḥakî, *es-Sunenu'l-kubrâ*, 8/541.

²⁶ Ebû Dâvûd, "el-Ĥudûd", 35.

²⁷ Ebû 'Îsâ Muḥammed b. 'Îsâ et-Tirmizî, *Sunen* (Beyrût: Dâru'l-Ġarbi'l-İslâmî 1998), "el-Ĥudûd", 14; Ebû Dâvûd, "el-Ĥudûd", 35.

²⁸ Müslim, "el-Ĥudûd", 1706.

²⁹ İbn Ĥibbân, *el-İḥsân*, 10/300.

³⁰ Tirmizî, "el-Ĥudûd", 14.

³¹ Ebû Dâvûd, "el-Ĥudûd", 35.

³² Ebû Dâvûd, "el-Ĥudûd", 35.

³³ Ebû Muḥammed 'Abdullâh b. Abdîrahmân b. el-Faḍl ed-Dârîmî, *Sunen* (Suudiyye: Dâru'l-Muḡnî, 2000/1412), "el-Ĥudûd", 10; Ebû Dâvûd, "el-Ĥudûd", 35; Tirmizî, "el-Ĥudûd", 15; Beyḥakî, *es-Sunenu'l-kubrâ*, 8/544; Rivayetler konusunda tearuz ve tercih usulü için bk. Ramazan Korkut, *Fıkıh Usulü Açısından İbadetlerde Vakit* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2017), 193-194.

Hız. Ebû Bekir dönemine gelindiğinde ise içki içme cezasının miktarı konusunda bir standardın oluştuğunu söylemek gerekir. Kaynakların geneli Hız. Ebû Bekir döneminde içki cezasının kırk celde olarak belirlendiğini tespit etmektedir.³⁴ Ancak Hız. Ebû Bekir'in belirlediği bu sayının tevkîfî mi yoksa ictihâdî mi olduğu konusunda ihtilâf vardır. Bunun tevkîfî olduğunu belirten kaynaklara göre Hız. Ebû Bekir, Hız. Peygamber döneminde uygulanan içki içme cezasının miktarı konusunda sahâbeye danışmıştır. Sahâbe, Hız. Peygamber döneminde uygulanan miktarın kırk celde olduğunu tespit etmişler ve Hız. Ebû Bekir de buna göre hareket etmiştir.³⁵ Ancak diğer yoruma göre ise Hız. Ebû Bekir içki içme cezasının miktarı konusunda [kendi] ictihâdına dayanarak, bu sayıyı kırk olarak belirlemiştir.³⁶ Hız. Ebû Bekir dönemindeki bu uygulama Hız. Ömer (öl. 23/644) döneminde de devam etmiştir. Bu dönemde içki içme arttığı ve bu konudaki şikâyetlerden ötürü Hız. Ömer sahâbeyle istişarede bulunmuştur. Bazı kaynaklar 'Abdurrahmân b. 'Avf'ın (öl. 32/652), diğer bazı kaynaklarda ise Hız. Alî'nin (öl. 40/661) içki içme cezasının kazf cezasına kıyâs edilerek seksen sopa olarak uygulanmasına ilişkin teklifinin kabul edildiğini ve Hız. Ömer döneminin sonlarına doğru içki içme cezasının seksen sopa olarak uygulandığını belirtmektedirler.³⁷ Hız. Ömer celde cezasına ek olarak sürgün, saçları kökünden kazıma gibi cezalar da vermiştir.³⁸ Hız. Osmân (öl. 35/656) ve Hız. Alî döneminde kırk ve seksen celde cezası uygulanmıştır. Muaviye b. Ebî Sufyân (öl. 60/680) ise seksen celde uygulamıştır.³⁹

Hız. Alî ve İbn 'Abbâs'tan (öl. 68/687-88) aktarılan bazı rivâyetler, içki cezasının tartışılmasını sağlamıştır. Buḥârî (öl. 256/870) ve Müslim'in (öl. 261/875) rivâyetine göre 'Umeyr b. Sa'îd en-Nah'î Hız. Alî'den şunu işitmiştir: "İçki içen (sahibu'l-hamr) hariç, had uyguladığım kişi ölürse nefsimde ona karşı bir şey hissetmem. Eğer o ölürse onun diyetini öderim. Çünkü Hız. Peygamber bu konuda bize bir [belirli bir] sünnet bırakmadı."⁴⁰ Ebû Dâvûd (öl. 275/889) farklı lafızlar zikrettiği bu hadîsin sonunda Hız. Alî'nin "O (hamr cezası) bizim yaptığımız/ileri sürdüğümüz bir şeydir." ifadesini eklemektedir.⁴¹

İbn 'Abbâs'tan aktarıldığına göre Rasûlullâh hamr cezasında had belirlememiştir. İbn 'Abbâs'ın ifade ettiğine göre içki içen biri kendisine haber verildiğinde Rasûlullâh bir şey yapılmasını emretmemiştir.⁴² İbn 'Abbâs'ın'tan nakledilen bu haberlere ilişkin farklı yorumlar olmasına rağmen içki içme cezasına ilişkin farklı yaklaşımlara kaynaklık etmesi bakımından dikkat çekicidir.

2. İÇKİ CEZASININ HAD OLDUĞUNU SAVUNANLAR

Hanefî, Mâlikî, Şâfi'î, Hanbelî, Zahirî ve daha birçok farklı mezhepten âlimler içki içme cezasını bir had olarak kabul etmektedirler. Çoğunluğun temsil ettiği bu görüşe göre içki içme cezası Şâri' tarafından had olarak vaz edilmiştir. Ancak içki içmenin bir had olduğu görüşünde olanlar, bu haddin miktarı ve nitelikleri konusunda ihtilâf etmişlerdir.⁴³

2.1. Hanefîler

³⁴ Buḥârî, "el-Hudûd", 36; İbn Hibbân, *el-İhsân*, 10/300.

³⁵ Ebû Dâvûd, "el-Hudûd", 35. Muḥammed b. İdris eş-Şâfi'î, *el-Umm* (Beyrût: Dâru'l-Ma'rife, ts.), 6/195.

³⁶ Cüveynî, *Nihâyetu'l-maḥlab*, 3/333-335.

³⁷ Ebû Dâvûd, "el-Hudûd", 35; İbn Hibbân, *el-İhsân*, 10/300.

³⁸ Ebû 'Abdurrahmân Şu'ayb en-Nesâi, *Sünen*, thk. 'Abdulfettâh Ebû Ğudde (Haleb: Matbu'âtü'l-İslâmiyye, 1986) "Eşribe", 48; Ebu'l-'Abbâs Takıyyuddîn Ahmed b. 'Abdihalîm el-Harrânî, *el-Fetâva'l-kubrâ li'bni Teymiyye* (Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1987), 3/427

³⁹ Müslim, "el-Hudûd", 1707; Ebû Dâvûd, "el-Hudûd", 35.

⁴⁰ Buḥârî, "el-Hudûd", 36; Müslim, "el-Hudûd", 1707.

⁴¹ Ebû Dâvûd, "el-Hudûd", 35.

⁴² Ebû Dâvûd, "el-Hudûd", 35.

⁴³ 'Abdulâzîz, *el-Fikhu'l-cinâi fi'l-İslâm*, 317-332; Erturhan, *İslam Ceza Hukukunda Suça İştirak*, 25-26.

Hanefîler halis Allâh hakkı olarak değerlendirdikleri içki içme cezasının had olduğunu benimsemektedirler.⁴⁴ Hanefî hukuk doktrininde *haddu's-şurub/hamr* ve *haddu's-sukriün*⁴⁵ cezası hürlerde seksen kölelerde kırk celdedir.⁴⁶ Hanefîler içki içme cezasının miktarını sahâbe icmâ'ına dayandırmaktadırlar.⁴⁷ Hanefîler bu konudaki icmâ'ı, Hz. Ömer döneminde kırk celde olarak uygulanan içki içme cezasının sahâbenin istişaresiyle seksen celdeye çıkarılmasına dayandırmaktadırlar.⁴⁸ Ebû Yûsuf (öl. 182/798) seksen celde konusunda fıkıh âlimlerinin icmâ'ından bahsetmekte ve Hz. Alî'nin seksen değnek vurduğunu da rivâyet etmektedir. Keza Ebû Yûsuf, Hz. Alî'den nakille Hz. Peygamber ve Hz. Ebû Bekir döneminde içki içme cezasının kırk, Hz. Ömer döneminde ise seksen değnek olarak uygulandığını ve bütün bunların sünnet olduğu görüşünü rivâyet etmektedir.⁴⁹

Ceşşâs (öl. 370/981), Hz. Peygamber döneminde hurma dalı ve ayakkabıyla uygulanan içki haddinin Hz. Ebû Bekir döneminde kırk celde olduğuna ilişkin rivayetleri aktarmaktadır. O daha sonra Hz. Ömer döneminde Hz. Alî veya 'Abdurrahmâm b. 'Avf'ın teklifleri sonucu içki haddinin seksen değnek olarak sahâbe icmâ'ı ile hüccet olduğu tespitini yapmaktadır. Ceşşâs Hz. Peygamber ve Hz. Ebû Bekir zamanında uygulanan içki haddinin kırk celde Hz. Ömer zamanında ise uygulananın seksen, Hz. Alî'nin bazen kırk ve bazen seksen celde vurduğuna ilişkin haberleri naklettikten sonra kendi görüşlerine yöneltilebilecek muhtemel itirazları aktarmaktadır. Buna göre Hz. Peygamber döneminde kırk celdenin uygulanmış olması ve Hz. Ömer'in vefatından sonra sahâbenin haddin miktarı konusunda ihtilâfa düşmesi bu konuda bir icmâ'ın olmadığını göstermektedir. Ceşşâs bu itirazlara karşılık olarak Hz. Peygamber döneminde kırk sayısının miktarı belirlenmiş sabit bir had olduğu görüşünü kabul etmemektedir. Ona göre eğer böyle olsaydı, içkinin haddi konusunda Hz. Ömer Hz. Alî'ye danıştığı zaman Hz. Alî seksen değil kırk celdeye işaret etmesi gerekirdi. Ceşşâs Hz. Peygamber'in seksen celde vurduğuna ilişkin hadîs rivayetlerini ve kırk rivayetlerini de (iki ayakkabı vb.) delil göstererek Hz. Peygamber döneminde de toplamda seksen değnek cezası uygulandığına vurgu yapmaktadır. Hz. Alî'nin el-Velîd b. 'Ukbe'ye (öl. 61/680-81) kırk sopa vurduğu dolayısıyla Hz. Ömer'den sonraki icmâ'ın bozulduğu itirazına ise Hz. Alî'nin el-Velîd'i iki taraflı bir sopayla kırk defa vurduğuna ilişkin bir rivâyetle karşılık vermektedir. Buna göre celde sayısı toplamda seksen olmaktadır.⁵⁰

Seraşî, Hanefî fıkhında içki içenin cezasının seksen celde olduğunu habere ve sahâbilerin ittifakına dayandırmaktadır. Onun naklettiğine göre içki (hamr) içen biri Hz. Peygamber'e getirilmiştir. Hz. Peygamber yanında bulunan kırk kişiye ona vurmalarını emretmiş ve herkes iki ayakkabısıyla içki içeni dövmüştür. Seraşî bu habere dayanarak kırk kişinin vurduğu iki ayakkabı darbesinin toplamda seksen vuruş olduğuna vurgu yapmaktadır. Ona göre Hz. Ömer zamanında bu ceza seksen sopa (savt) olarak belirlenmiştir. Seraşî Hz. Peygamber'den nakledilen -yukarıda zikrettiğimiz- haberin ahâd olmasına rağmen meşhûr haber kategorisinde değerlendirilmesi gerektiğini ve bu haberin [Hz. Ömer zamanında] sahâbe'nin icmâ'ıyla

⁴⁴ Merğînânî, *el-Hidâye*, 2/355.

⁴⁵ Hanefîlere *hamr* içen kişinin sarhoş olmasa da *haddu's-şurub* olarak adlandırdıkları cezaya müstahak olduklarını, ancak *hamr*ın dışındaki bir içkinin içilmesi durumunda sarhoşluğu esas aldıkları ve *haddu's-sukr* olarak adlandırdıkları cezayı ön görmektedirler. Bu görüşler için bk. Kâsânî, *Bedâi' u's-sanâi'*, 7/39; 'Abdulğani b. Tâlib el-Meydânî ed-Dimaşkî, *el-Lubâb fi şerhi'l-Kitâb* (İstanbul: Asitâne, ts.), 497-498

⁴⁶ Merğînânî, *el-Hidâye* 2/355; Kâsânî, *Bedâi' u's-sanâi'*, 7/57; Meydânî, *el-Lubâb*, 497-498; Ebu'l-Hüseyn Ahmed b. Ebî Bekir Muhammed el-Kudûrî, *Muhtaşaru'l-Kudûrî fi'l-fıkhî'l-Hanefî* (Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1997), 198.

⁴⁷ Merğînânî, *el-Hidâye* 2/355; Kâsânî, *Bedâi' u's-sanâi'*, 7/57; Meydânî, *el-Lubâb*, 497-498.

⁴⁸ Ebû Bekir Ahmed b. 'Alî er-Râzî, *Şerhu Muhtâşari't-Tahâvî* (Dâru'l-Beşâiri'l-İslâmiyye; Dâru's-Sirâc, 2010), 6/378.

⁴⁹ Ebû Yûsuf Ya'kûb b. İbrâhîm b. Hâbib b. Sa'd el-Kûfî, *Kitâbu'l-Haraç*, çev. Ali Özek (İstanbul: Hisar Yayınevi, 1973), 260.

⁵⁰ Ceşşâs, *Şerhu Muhtâşari't-Tahâvî*, 6/377-382.

kuvvetlendiğini belirtmektedir. Ona göre Hz. Ömer bu habere (kırk kişinin iki ayakkabısıyla toplamda seksen celde vurmasına) dayanarak içki içenin haddinin seksen celde olduğu sonucuna varmıştır. Serhasî, icmâ'ın [kesin] bilgi gerektirdiğini de belirterek, hadlerin icmâ' ile de sabit olabileceği yorumunu yapmaktadır.⁵¹

2.2. Mâlikîler

İmâm Mâlik'e (öl. 179/795) göre içki içmenin cezası seksen celdedir.⁵² İbn 'Abdiberr'e (öl. 463/1071) göre içki içmenin haddi hürlerde sopayla seksen, kölelerde ise kırk celdedir. Bunun dışında hapis veya sürgün söz konusu değildir.⁵³ İbn Rüşd [el-Cedd] (öl. 520/1126) de Hz. Ömer zamanında Hz. Alî'nin içki içenin cezasını kazf cezasına kıyâs etmesine dayanarak, içki içme haddinin seksen celde olduğunu belirtmektedir.⁵⁴ İbn Rüşd [el-Hafid] (öl. 595/1198) içki içme cezasının Hz. Peygamber'den sonra ittifakla had olduğunu belirtmektedir.⁵⁵ İbn Rüşd'e göre cumhur haddin miktarının seksen, Şâfi'î, Ebû Sevr ve Dâvûd ez-Zahirî'nin ise kırk celde olduğu görüşündedirler. Keza onun aktardığına göre kölenin cezası hür kimselerin cezasının yarısıdır, ancak ehl-i zâhir köle ve hürü bu konuda eşit tutmaktadırlar. İbn Rüşd'e göre cumhur Hz. Ömer zamanında oluşmuş icmâ', diğerleri ise Hz. Peygamber'in ve Hz. Ebû Bekir'in kırk celde uygulamasına dayanmaktadırlar.⁵⁶

2.3. Şâfi'îler

Şâfi'î'nin naklettiği bir habere göre Hz. Peygamber'e içki içen biri getirildiğinde o, sahâbîlere içki içeni dövmelerini emretmiş ve sahâbîler de elleri, ayakkabıları ve elbisenin bir tarafıyla onu dövmüşler ve üzerine toz-toprak atmışlardır. Daha sonra Hz. Peygamber onun kınanmasını emretmiş ve sahâbîlerde onu kınamışlardır. Şâfi'î'ye göre Hz. Ebû Bekir içki içme cezası miktarı konusunda Hz. Peygamber döneminde bu cezanın uygulanmasına şahit olan sahâbenin görüşüne başvurmuştur. Bunun üzerine sahâbe Hz. Peygamber döneminde uygulanan cezanın kırk celde olduğunu belirtmiş ve Hz. Ebû Bekir kırk celdeyi esas almıştır. Şâfi'î'nin aktardığına göre Hz. Ömer zamanında içki içmenin çoğalması üzerine Hz. Ömer Hz. Alî'ye danışmış ve seksen celde vurmuştur.⁵⁷ Şâfi'î, Hz. Alî'nin "içki içme cezasından dolayı ölen kişiye diyet verilmesi gerektiği çünkü bunun kendileri tarafından ortaya konan ceza" olduğuna ilişkin sözünü aktarmaktadır. Hemen akabinde, devlet başkanının uyguladığı içki cezasında aşırıya kaçması durumunda diyetin gerekli olup olmadığını tartışmaktadır. Buradan anlaşıldığı kadarıyla o, Hz. Alî'nin bu sözünü Hz. Peygamber döneminden farklı olarak cezanın niteliğine (sopa) ve miktarına (seksen celde) ilişkin uygulamalarda diyetin gerekeceği şeklinde yorumlamaktadır. Hz. Alî'nin diyet gerekçesini içki cezasının "Nebî (s.a.v.)'den sonra kendilerinin ortaya koyduğu bir görüş olduğuna" ilişkin sözü de, sahâbenin Hz. Peygamber döneminden farklı olarak ortaya koydukları cezaya hamletmektedir. Nitekim Şâfi'î'ye göre devlet başkanı, içki içen kişiye Hz. Peygamber döneminde olduğu gibi iki ayakkabı, elbisenin bir tarafı el veya buna benzer şeyler ile döver ve dövmenin niteliğinin kırk celdeye ulaşmadığı veya ulaşmış kırkı geçmediği bilinir ve içki içen bu haddenden dolayı ölürse, ölüm içki içenin hakkı olup, devlet başkanına bir şey gerekmez. Şâfi'î'ye göre devlet başkanı, kırk veya kırkın altında

⁵¹ Serahşî, *el-Mebsûr*, 24/30.

⁵² 'Abdusselâm b. Sa'îd et-Tenûhî Sahnûn, *el-Mudevvenetü'l-kubrâ* (b.y.: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1994), 4/523

⁵³ Ebû 'Umer İbn Yusûf b. Abdillâh b. 'Abdiberr, *el-Kâfi fi fıkhi ehli'l-Medîne*, thk. Muhammed el-Moritânî (Riyâd: Mektebetu Riyâd el-Ĥadîse, 1980), 2/1079.

⁵⁴ Ebu'l-Velîd Muhammed b. Ahmed b. Rüşd, *el-Beyân ve't-tahşîl*, thk. Muhammed Hâcî (Beyrût: Dâru'l-Ġarbi'l-İslâmî, 1988), 16/313-314; 345.

⁵⁵ Ebu'l-Velîd [Hafid] Muhammed b. Ahmed b. Muhammed el-Kurtûbî, *Bidâyetu'l-muctehid ve nihâyetu'l-muktesid* (Beyrût: Muesssetu'r-Risâle, 2010), 833.

⁵⁶ İbn Rüşd, *Bidâye*, 880.

⁵⁷ Şâfi'î, *el-Umm*, 6/195.

sopa (savt) ile döver veya ayakkabı ve bunun dışındaki benzer bir şeyle kırktan fazla döverse o zaman imamın âkilesi üzerine diyet gereklidir.⁵⁸ Şâfi'î'nin bu açıklamalarından anlaşıldığı kadarıyla içki içmenin haddi Hz. Peygamber dönemindeki uygulama ile sabit olmuş olan ayakkabı vb. şeylerle kırk defa dövmektir.⁵⁹ Sopa, ayakkabı vb. ile kırk veya kırkın üstünde dövme devlet başkanının ictihâdına dayanan bir uygulama olup, bu şekilde yapılan bir uygulamada içki içen zarar görürse tazmini gerekir. Şâfi'î'nin bu tespitleri Şâfi'î fıkhında genellikle kabul görmüş ancak bazı tartışmaları beraberinde getirmiştir. Bazıları celdenin hurma dalıyla ile yapılması gerektiği görüşündedirler. el-Kâdî Ebu't-Tayyib et-Taberî (öl. 450/1058) ve ona tabi olanlar sopa (savt) ile celde yapılamayacağını düşünürken, el-Kâdî Hüseyin el-Merverrûzî (öl. 462/1069) sahâbe icmâ'ına dayanarak celdenin sopa ile olması gerektiği görüşündedir. Kırkın üzerinde seksen celdenin vurulup vurulmaması konusunda da ihtilâf vardır. Ebû İshâk eş-Şîrâzî'ye (öl. 462/1069) göre içki içmenin cezası hürlerde kırk, kölelerde yirmi celdedir. Devlet başkanı dilediği takdirde bunu hürde seksen ve kölede kırk celde yapması caizdir. Fazlalık ta'zîr olarak değerlendirilir. İçki içen eller, ayaklar ve ayakkabılarla dövülür. Sopa ile dövülse caizdir. Ama mansûs olan birincisidir. Eğer sopa ile döver ve ölüm gerçekleşirse ayakkabı ağrısının verdiği elemenden fazlası diyetin tamamını verir.⁶⁰ Ebû Bekir eş-Şâşî'ye (ö. 507/1114) göre sopa ile dövme gerçekleştirebildiği gibi, Hz. Peygamber zamanında uygulanan ayakkabı vb. şeylerle de dövme gerçekleştirilebilir.⁶¹ Mâverdî (öl. 450/1058), Enes b. Mâlik kanalıyla rivayet ettiği Hz. Peygamber'in "hamr cezasında kırk celde vurdu" nakline dayanarak bunun bir had olduğu görüşündedir.⁶² Ona göre bunun haddi eller ve elbiselerle kırk kere dövmek ve içeni azarlayıcı sözlerle kınamaktır. Mâverdî diğer hadlere kıyasen sopenin da kullanılabilceği yorumunu aktarmaktadır.⁶³

2.4. Hanbelîler

Ahmed b. Hanbel'den (öl. 241/855) nakledilen iki farklı görüşe göre içki içmenin haddi kırk veya seksen celdedir.⁶⁴ Hırakî'ye (öl. 334/946) göre içki içmenin haddi, hürlerde seksen, kölelerde ise kırk celdedir. Had bu sayılara göre uygulansa ve içki içen ölürse bu, hak ettiği bir ölüm olup kimseye bir şey gerekmez.⁶⁵ Kelvezânî'ye (öl. 510/1116) göre ise içki içmenin haddi, bir rivayete göre seksen diğer bir rivayete göre ise kırk celdedir. Kölelerde bunun yarısı uygulanır. Eğer içki, hadden dolayı ölürse devlet başkanına bir şey gerekmez, ancak sopa sayısı bakımında haddi aşarsa bu durumda bir veche göre diyetin tamamı diğer bir veche göre diyetin yarısı gerekir.⁶⁶ İbn Kudâme (öl. 620/1223) içki haddi konusunda seksen ve kırk celde şeklinde iki rivayetin olduğunu belirtmektedir. Birinci rivayeti esas alanlar Mâlik, Ebû Hanîfe ve onlara tabi olanlardır. Onlar bu konuda Hz. Ömer zamanında içki içenin cezasının seksen celde olduğu konusunda sahâbenin icmâ'ına dayanmaktadırlar. Kırk celde Hz. Ebû Bekir ve Şâfi'î'nin görüşüdür. Çünkü Hz. Ali, el-Velîd b. 'Ukbe'ye kırk celde vurmuş ve "Nebî (s.a.v.) kırk, Ebû Bekir kırk, Ömer seksen celde vurmuştur. Bunların hepsi sünnettir. Bu (kırk celde) bana göre daha güzeldir." demiştir. Enes'ten rivayet edildiğine göre Hz. Peygamber içki içen bir kişiyi ayakkabılarla kırka

⁵⁸ Şâfiî, *el-Umm*, 6/195.

⁵⁹ Ebu'l-Faql Şihâbuddîn Ahmed b. 'Alî el-'Askalânî, *Fethu'l-bârî bi-şerhi Şahîhi'l-Buhârî* (Beyrût: Daru'l-Ma'rife, 1374), 12/72.

⁶⁰ Şîrâzî, *et-Tenbih*, 247-249; *el-Muhezzeb fi fıkhi'l-İmâm eş-Şâfi'î* (Beyrût: Dâru'l-Kutubi'l-İmiyye, ts.), 3/371.

⁶¹ Muhammed b Ahmed Ebû Bekir eş-Şâşî, *Hilyetu'l-ulemâ fi ma'rifeti mezâhibi'l-fukahâ'*, thk. Yâsin Ahmed İbrâhim (Amman: Mu'essesetu'r-Risâle el-Hadisîyye), 8/95-99.

⁶² Mâverdî, *el-Hâvi'l-kebîr*, 13/185-186.

⁶³ Mâverdî, *el-Ahkâmu's-sultaniyye* (Kahire: Dâru'l-Hadis, ts.), 334.

⁶⁴ Ebu'l-Faql Şihâbuddîn Ahmed b. 'Alî, *Fethu'l-bârî bi-şerhi Şahîhi'l-Buhârî* (Beyrût: Daru'l-Ma'rife, 1374), 12/72.

⁶⁵ Ebu'l-Kâsım 'Umer b Hüseyin el-Hırakî, *Metnu'l-Hırakî* (Tança: Dâru's-Sahâbe li't-Turâs, 1993), 137.

⁶⁶ Ebû'l-Hatâb Mañfûz b Ahmed el-Kelvezânî, *el-Hidâye*, thk. 'Abdullañif Humeym & Mâhir Yâsin el-Faql (Kuveyt: Mu'essesetu'l-Girâs li'n-Neşr ve't-Tevzî', 2004), 542-543.

yakın vurmuş, Hz. Ebû Bekir de böyle yapmış, Hz. Ömer ise sahâbeyele istişarede bulunmuş Abdurrahman b. Avf'ın "Hadlerin en azı seksendir" beyânı üzerine seksen değnek cezasını uygulamıştır. Hz. Peygamber'in fiili hüccet olup, bir başkasının fiili mukabilinde terk edilmez. Hz. Peygamber, Hz. Ebû Bekir ve Hz. Alî'nin uygulamasına muhalif olarak icmâ' gerçekleşmez. Hz. Ömer'in uygulaması ta'zîr cihetinden olup, devlet başkanı uygun görürse caizdir.⁶⁷ Ona göre, Hz. Ömer ve Hz. Alî'nin yaptığı üzere sopa ile celde cezası uygulamak caizdir.⁶⁸ İbn Teymiye (öl. 728/1328) de Ahmed b. Hanbel'den rivâyet edilen biri kırk diğeri seksen celde cezasının içki için için öngörülen had cezası olduğunu, kırk celde kabul edildiği takdirde seksen celdenin vurulmasının caiz olduğu ve bunun da çok içki içmek veya ısrarla içmeye devam etmek gibi nedenlerden dolayı ta'zîr olduğunu belirtmektedir.⁶⁹ İbn Kayyim el-Cevziyye (öl. 751/1350) de Hz. Peygamber ve Hz. Ebû Bekir döneminde uygulanan kırk celde haddine, Hz. Ömer'in ta'zîr olarak kırk celde, sürgün ve saçları kazımak gibi cezalar uyguladığını belirtmektedir.⁷⁰

3. İÇKİ İÇME CEZASININ TA'ZİR VEYA TA'ZİRE BENZER OLDUĞUNU SAVUNANLAR

İçki içme cezanın ta'zîr olduğu görüşü kaynaklarda İbnu'l-Munzir (öl. 318/930 [?]) ve Ebû Ca'fer et-Taberî (öl. 310/923) ve başkalarına nispet edilmektedir. Mâverdî'nin isim vermeksizin bir grubun içki içme haddinin, had değil ta'zîr olduğunu, buna dayalı olarak cezanın uygulanmasının veya affedilmesinin de mümkün olduğu görüşüne sahip olduklarını aktarmaktadır.⁷¹ Mâverdî'nin verdiği bu bilgi erken dönemden itibaren içki içme cezasının ta'zîr olduğu görüşüne sahip olanların varlığını göstermektedir. Erken dönemde içki içme cezasının had değil ta'zîr türünden bir ceza olduğunu savunanların dayanak noktalarını tespit etmek için klasik fıkıh eserlerinde bunun had olduğunu savunanların görüşlerine yapılan itirazlara bakmamız gerekmektedir. İçki içme cezasının had olduğunu savunan Ceşşâs bunun aksini savunan muhtemel itirazların bir kısmını aktarmaktadır. Buna göre Hz. Peygamber döneminde içki içme cezasını bir had olarak tespit etmek sahih değildir. Çünkü Hz. Ali, "Ben birisine had uygularsam ve ölürse nefsimde ona karşı bir şey (acıma) hissetmem. Ancak içki için müstesnadır. Çünkü Rasûlullah (s.a.v.) o konuda bir şey açıklamadı." demektedir. Aynı şekilde sahâbiler, içki için birine uyguladıkları had sonucu ölen kişinin diyetini ödediklerini ve "bunu (içki içme cezasını) kendilerinin yaptığı bir şey" olduğunu belirtmişlerdir.⁷² Keza içki içinin cezası konusunda belirenmiş bir ceza olduğunu ve bu cezada icmâ'ın bulunduğunu söylemek mümkün değildir. Çünkü el-Velid b. 'Ukbe'nin içki içmeden dolayı cezalandırılmasında Hz. Alî, Hz. Osmân'a Hz. Peygamber'in yaptığı gibi kırk celde vurmasını, bunun Hz. Ebû Bekir döneminde de devam ettiği, Hz. Ömer döneminde bu cezanın seksen celde olduğunu ve bunların hepsinin sünnet olduğunu belirtmiştir. Her üç dönemde de farklı sayılarda cezanın uygulanmış olması ve Hz. Ömer'in hilafetinden sonra da Hz. Alî'nin kırk celdeye işaret etmesi, sayı konusunda Hz. Ömer döneminde icmâ'ın varlığı iddiasını geçersiz kılmaktadır.⁷³ Ceşşâs'ın

⁶⁷ Ebû Muhammed Muvaffakuddîn Abdullâh b. Ahmed el-Makdisî, *el-Muğni* (Kahire: Mektebetu'l-Kahire, 1968), 9/161; *el-Kâfi fi fıkhi'l-İmâm Ahmed* (Beyrût: Dâru'l-kutubi'l-İlmiyye, 1994), 4/106

⁶⁸ İbn Kudâme, *el-Kâfi*, 4/106.

⁶⁹ İbn Teymiyye, *el-Fetâva'l-kubrâ*, 3/427.

⁷⁰ İbn Kayyim el-Cevziyye, *İ'lâmu'l-muvakkı'in*, 2/23; Modern çalışmalarda İbn Teymiyye ve İbn Kayyim el-Cevziyye'nin içki içme cezasını ta'zîr olarak kabul ettiklerine dair yaklaşımlar bulunmaktadır. Ancak araştırdığımız kadarıyla onların içki içme cezasını ta'zîr olarak kabul ettiklerine dair herhangi veriye rastlayamadık, aksine onların içki içme cezasını had olarak değerlendirdiklerini söylemek gerekir. İbn Teymiyye ve İbn Kayyim el-Cevziyye'nin içki içme cezasını ta'zîr olarak kabul ettiklerine dair aktarımlar için bk. Çolak, *İslâm Ceza Hukuku*, 120.

⁷¹ Mâverdî, *el-Hâvi'l-kebir*, 13/185-186.

⁷² Ceşşâs, *Şerhu Muhtaşari't-Tahâvî*, 6/381.

⁷³ Ceşşâs, *Şerhu Muhtaşari't-Tahâvî*, 6/378.

aktarımlarına bakıldığı takdirde içki içme cezasının had olduğuna ilişkin itirazlar Hz. Peygamber ve sahâbîler döneminde belirlenmiş standart bir uygulamanın olmadığını ve bu cezadan dolayı ölen kişiye diyet verilmesi gerektiğine ilişkin yaklaşımların esas alındığı görülmektedir.

İçki cezasının had mi ta'zîr mi olduğu tartışmasına Cüveynî de değinmektedir. Cüveynî ilk önce içki haddine ilişkin haberlerden hareketle genel bir perspektif çizmektedir. Bu haberlere göre Hz. Peygamber'e kendisine içki içen biri getirildiğinde sahâbîlerine onu dövmelemlerini emretmiş sahâbîler de elleri, ayakkabıları ve elbiselerinin kenarlarıyla onu dövmüş ve üzerine toprak atıp kınamışlardır. Daha sonra Hz. Ebû Bekir Hz. Peygamber döneminde içki cezasına şahit olanlara danışması üzerine onlar kırk celdeyi düzenleyip, belirlemişler ve Hz. Ebû Bekir döneminde kırk celde uygulanmıştır. Hz. Ömer'in hilafetinin ilk zamanlarında kırk celde uygulanmış ancak insanların aşırıya kaçmaları üzerine Hz. Alî'nin teklifiyle seksen celde uygulanmıştır. Hz. Osmân döneminde de seksen celde uygulanmış, Hz. Alî kırk celdeye avdet etmiştir.⁷⁴ Ona göre Hz. Peygamber döneminde içki cezası için belirlenmiş bir cezanın varlığı söz konusu değildir. Aksine Hz. Peygamber'e içki içen biri getirildiğinde kendisi ayakkabılar, elbiselerin bir tarafıyla ona vurmalarını, üzerine toprak atmalarını ve kınamalarını emretmiştir.⁷⁵ Cüveynî, Hz. Peygamber'in bu uygulamasının nesih edilmediğini belirtmektedir. Ona göre Hz. Ebû Bekir de [kendisi] ictihâdına dayalı bir düzenlemeye girişmeyinceye kadar Hz. Peygamber'in uygulamasını takip etmiştir. Cüveynî'nin tespitine göre Hz. Ebû Bekir'i ictihâda iten faktör Hz. Peygamber'in içki haddinde kendilerine belirlenmiş bir ceza emretmemesidir. Hz. Peygamber'den gelen sabit ve belirli bir ceza olmadığı için Hz. Ebû Bekir de ictihâd etmiştir.⁷⁶ Ona göre Hz. Ebû Bekir ictihâd ederek celde vurma görüşünü ortaya atmış ve bunu kırk celde olarak belirlemiştir. Cüveynî, Hz. Ebû Bekir'in ictihâdının tevkifi [nassa dayalı] mi olduğu veya hadlerde olduğu gibi Şâri' tarafından takdir edilmiş bir husus mu olduğu konusunun açık olmadığını belirtmektedir. Cüveynî Hz. Ömer'in içkinin cezası konusundaki görüşüne atıfta bulunduktan sonra Hz. Alî'nin had cezası uyguladığı kimselerin ölmeleri takdirde ölümü hak ettikleri için onlara acımadığına, çünkü içki cezasını Hz. Peygamber'in vefatından sonra kendilerinin ortaya koyduklarına ilişkin ifadelerini nakletmektedir. Cüveynî bu ifadelerinden sonra içki içenin cezasının affedilmesi mümkün olmamakla beraber miktarı imamlara tevdi edilmiş ta'zîr cezalarına benzediği tespitini yapmaktadır.⁷⁷

İbn Hacer'in aktardığına göre Taberî ve İbnu'l-Munzir ve onların dışındaki bazı ilim ehli içki içme cezasının bir had değil ta'zîr olduğu görüşündedirler; gerekçe olarak içki içme cezasına ilişkin nakledilen hadîslerde dövmenin miktarı konusunda herhangi bir belirlemenin olmadığını delil olarak ileri sürmektedirler. Keza İbn Şihâb'a (öl. 124/742) Hz. Peygamber içki içene kaç celde vurduğuna ilişkin soru sorulduğunda o, Hz. Peygamber'in bu konuda haddi farz kılmadığını, içki içene eller ile ayakkabılarla dövülmesini emrettiği şeklinde cevaplandırır. Hz. Peygamber'in bazen içki içen kişiyi hiç dövmeyişi de nakledilmektedir. Güçlü senetlerle İbn 'Abbâs'tan nakledildiğine göre Hz. Peygamber hamr için miktarı belli bir had tayin etmemiştir. İbn 'Abbâs'a göre Hz. Peygamber'e içki içen biri getirildiğinde onu cezalandırmamıştır. Aynı şekilde Taberî'nin İbn 'Abbâs'tan aktardığına göre Hz. Peygamber içki içeni sadece son zamanlarında dövmüştür.⁷⁸

⁷⁴ Cüveynî, *Nihâyetu'l-ma'âlab*, 17/332-333.

⁷⁵ Cüveynî, *el-Ğıyâşü Ğıyâşu'l-umem fi iltiyâşü'z-zulem* (Beyrût: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2003), 103.

⁷⁶ Cüveynî, *Nihâyetu'l-ma'âlab*, 17/333-335.

⁷⁷ Cüveynî, *el-Ğıyâşü*, 103.

⁷⁸ İbn Hacer, zikrettiği bu itirazlara cevap vermekte ve içki içmenin cezasının bir had olduğu konusunda icmâ' olduğunu ileri sürmektedir. Bk. İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, 12/72-73; Benzer aktarımlar için bk. Şevkânî, *Neylu'l-evâtâr*, 7/169.

İçki içme cezasının ta'zîr cezası olduğunu düşünenlerden biri Ebu'l-'Abbâs el-Ḳurtubî (öl. 656/1258)'dir. O *Şahîh-i Müslim* şerhinde içki içme cezasıyla ilgili nakillere yer vermektedir. Birinci nakilde Hz. Peygamber içki içene iki cerideyle kırk celde vurduğu, Hz. Ebû Bekir de bu uygulamayı yaptığı, Hz. Ömer döneminde 'Abdurrahmân b. 'Avf'ın tavsiyesiyle en hafif had cezası olan seksen sopa cezasının uygulandığı yer almaktadır. Diğer bir nakilde ise Hz. Peygamber'in ayakkabı ve ceridle -başka bir rivayette kırk defa- celde uyguladığı yer almaktadır. Bu rivayetlerden hareket eden Ḳurtubî, içki içme cezasının Hz. Peygamber tarafında [miktarı belli] bir had olarak yerine getirilmediğini aksine miktarı kırka ulaşan bir taz'îr ve te'dîb cezası olarak yerine getirildiğini ifade etmektedir.⁷⁹ Ḳurtubî, Ebû Hureyre'den (öl. 58/678) nakledilen bir rivâyeti de buna delil olarak ileri sürmektedir. Buna göre Hz. Peygamber kendisine içki içen biri getirildiğinde sahâbîlerine onu elleri, ayakkabıları ve elbiselerinin bir tarafıyla dövmelerini ve onu kınamalarını emretmiştir. Ona göre bundan dolayı Hz. Alî, Hz. Peygamber'in içki içen konusunda bir sünnet bırakmadığını yani belirli bir had vaz etmediğini söylemektedir. Ḳurtubî, sahâbîlerin içki içenin cezası konusunda ictihâd ettiklerini ve hadlerin en hafifi olan kazf haddine ilhak ettiklerini düşünmektedir. Kurtûbî, bu görüşün kendi ashâbından (Mâlikîlerden) bir grubun ve başkalarının benimsediği görüş olduğunu belirtmektedir.⁸⁰

Reşid Rıza, Şelbî ve Selim 'Avva içki içme cezasını ta'zîr olarak kabul edenlerdendir.⁸¹ Çağdaş Selefi âlimlerden 'Useymîn'e (1929-2001) göre içki cezası kırk celdenin altına düşmeyen bir ta'zîr cezasıdır. Ona göre kırk celde bu konudaki rivayetlerde zikredilen alt sınırdır. Ancak hâkim bir maslahata binaen bu sayıyı çoğaltma yetkisine sahiptir.⁸²

4. GENEL DEĞERLENDİRME

İçki içme cezasının bir had olarak vaz edilmediği aksine ta'zîr olduğuna ilişkin yaklaşımların temel argümanları Hz. Peygamber döneminde içki içme cezasına ilişkin mahdut bir uygulamanın olmadığına, sahâbe döneminde bu cezanın uygulama şekillerinin farklı olmasına ve özellikle Hz. Alî'nin bu cezanın "kendileri tarafından ortaya konulduğuna"⁸³, İbn 'Abbâs'ın bu cezanın "had olarak vaz edilmediğine" ilişkin sözlerine dayanmaktadır.⁸⁴ Hz. Peygamber döneminde içki cezasında uygulanan araçların birbirinden farklı olmasına rağmen bu cezanın mutlaka uygulandığı ve Hz. Peygamber'in içki içenin her defasında cezalandırılmasını emretmesi dördüncü defa bu suçu tekrarlaması durumunda ise öldürülmesini emretmesi⁸⁵, bu cezanın ta'zîr türünden bir ceza olmayabileceği ihtimalini taşımaktadır. İbn 'Abbâs'tan rivayet edilen Hz. Peygamber'in içki içene herhangi bir ceza vermediğine ve Hz. Peygamber'in hamrın cezasında miktarı için belli bir had takdir etmediğine ilişkin rivâyetlere⁸⁶ dair Şevkânî'nin değerlendirmesi önem arz etmektedir.

Şevkânî'ye göre buna dayananlar, içki içme cezasının vâcib olmadığını çünkü onun miktarın belli olmadığını, onun sadece ta'zîr olduğunu düşünmektedirler. Şevkânî, buna cevap olarak, içki içme cezasının sahâbenin icma'ıyla vâcib olduğunu ileri sürmektedir. Şevkânî, bu rivayetin

⁷⁹ Ebu'l-'Abbâs Diyâuddîn Ahmed b. 'Umer el-Enşârî el-Ḳurtubî, *el-Mufhim limâ eşkele min telhîşî kitâbi Muslim*, thk. Muhyiddin Dîb Müstû v.dğr. (Beyrût: Dâru İbn Keşîr, 1996), 5/127-132.

⁸⁰ Ebu'l-'Abbâs el-Ḳurtubî, *el-Mufhim*, 5/129-130.

⁸¹ Kumaş & Bölükbaş, "İslâm Ceza Hukukunda Sarhoşluk Veren İçeceklerin İçilmesi: Cezanın Kapsamı Bağlamında Bir Tahlil", 71.

⁸² Ebû 'Abdillâh Muhammed b. Şâlih el-'Useymîn et-Temîmî, *eş-Şerhu'l-mumtî 'alâ Zâdi'l-Mustakni'* (Dâru İbni'l-Cevzî, 1422), 14/294-295.

⁸³ Ebû Dâvud, "el-Ḳudûd", 35; Buḥârî, "el-Ḳudûd", 36; Müslim, "el-Ḳudûd", 1707.

⁸⁴ Ebû Dâvud, "el-Ḳudûd", 35.

⁸⁵ Dârimî, "el-Ḳudûd", 10; Ebû Dâvud, "el-Ḳudûd", 35.

⁸⁶ Ebû Dâvud, "el-Ḳudûd", 35.

içki içme cezası olan celdenin hukukî olarak meşru olduğu bir vakitten önce söz konusu olabileceğini veya içki içen kişinin ikrarı veya şahitlerle suçunun ispatının söz konusu olmadığı bir durumla ilgili olabileceği tespitini yapmaktadır.⁸⁷ Bu değerlendirmenin yanında Şâfi'î'nin Hz. Alî'den aktardığı "*Sarhoş edici nebiz veya hamr içen hiç kimse getirilmiş olmasın ki ben ona celde haddi uygulamamış olayım.*"⁸⁸ sözü sahâbenin içki içme cezası konusundaki ehemmiyetini göstermektedir. Keza Şâfi'î, Hz. Alî'nin el-Velîd b. 'Ukbe'yi iki taraflı olan sopa ile celde cezası uyguladığını ve Hz. Ömer'in celde cezasına çarptılan Bedir ashabından olan Kudame'ye (öl. 36/656) ilişkin sözünü aktarmaktadır. Bu cezadan sonra Hz. Ömer eğer "*Kudâme celde cezası yediyse bundan sonra hiç kimse bu cezayı terk etmeyecektir.*" ifadesini kullanmaktadır.⁸⁹ Şâfi'î bu aktarımlarıyla içki içme cezası konusunda sahâbenin kararlığına ve kim olursa olsun bu cezayı mutlaka uyguladıklarına vurgu yapmaktadır. Bundan dolayı içki içme cezasının affedilmesinin ve uygulanmasının keyfiyeti devlet başkanının elinde olan ta'zîr türü bir ceza olarak değerlendirmek doğru olmayacaktır. Hz. Alî'nin "içki içme cezası Hz. Peygamber'den sonra kendileri tarafından ortaya konulan" bir ceza olduğuna ilişkin açıklamalarına gelince bunu şu şekilde değerlendirmek gerekmektedir. Hz. Peygamber'in bu cezayı uyguladığı sabittir. Dolayısıyla sahâbe tarafından ortaya konulanın ne olduğunu izah etmek gerekmektedir.

Hz. Peygamber döneminde farklı dövme araçlarıyla uygulanan cezanın sahâbîler tarafından sopa cezası ve belli bir sayıya hasredildiği şeklinde bir yorum getirmek mümkündür.⁹⁰ Nitekim Cessâs Hz. Alî'nin "*Nebî (a.s.) onda (içki cezasında) bize bir şey beyan etmedi...o bizim yaptığımız bir şeydir.*" sözünü şu şekilde izah etmektedir: Bunun manası Hz. Peygamber söz ve emir olarak haddin miktarını belirlemediği şeklindedir. Hz. Peygamber "seksen celde vurun" dememiştir. Ancak bu ceza Hz. Peygamberin fiili olarak gerçekleşmiştir. Ona göre her ne kadar Hz. Peygamber haddin miktarını açıklamamış olsa da sahâbîler Hz. Peygamber'in bu uygulamasının ta'zîr değil bir had olduğunu onun fiilinden istidlâl etmişlerdir. Bu şekilde sahâbîler Hz. Peygamber'in fiillerinden hareket ederek cezanın miktarı konusunda istidlâlde bulunmuş; içki cezasının emredilmiş bir had olduğunu ve bu haddin miktarını istidlâl etmişlerdir. Hz. Alî'nin "bizim yaptığımız bir şeydir." sözü bu anlamdadır.⁹¹ Cessâs bu ifadeleriyle Hz. Peygamber döneminde uygulanan içki cezasının sahâbîler tarafından yine Hz. Peygamber'in uygulamalarına dayanılarak düzenlendiği değerlendirmesinde bulunmaktadır. Hz. Ebû Bekir içki içme cezasını tadil etmek için bu cezanın Hz. Peygamber dönemindeki uygulamasına şahit olanlara danışarak kırk sayısını belirlediğini kabul ettiğimizde zaten onun bu konudaki düzenlenmesinin haberlere (rivâyetlere) dayandığını söylemek gerekir. Ancak onun bu konudaki düzenlenmesinin kendi icthâdına dayandığını kabul ettiğimizde de onun döneminde kırk sayısı üzerinde icmâ'ın gerçekleştiğini söylemek gerekir. Çünkü sahâbîlerden hiç kimse Hz. Ebû Bekir'in bu uygulamasına karşı çıktığını ve farklı bir görüş ileri sürdüğünü bilmiyoruz. Aksine bu uygulamanın Hz. Ebû Ömer'in son zamanlarına kadar devam etmiştir. Buradan hareketle içki içme haddinin Hz. Ebû Bekir'in sahâbeye danışması suretiyle Hz. Peygamber uygulamasına dayanan ve onun döneminde üzerinde icmâ' edilen kırk celde olduğu görüşü tercihe şayan gözükmektedir. Hz. Ömer döneminde ise insanların çok içki içmelerinden ötürü cezanın yetersiz kaldığı düşünülmüş ve kırk celde daha eklenmiştir. Şâfi'î'nin dediği gibi bu ekleme devlet başkanının yetkisinde verilmiş taz'îr türünden bir ceza olması gerekir. Çünkü Hz. Ömer bu ekleme ile de sınırlı kalmamış sürgün ve saç kazıma gibi

⁸⁷ Şevkânî, *Neylu'l-evfâr*, 7/177.

⁸⁸ Şâfi'î, *el-Umm*, 6/195; Beyhakî, *es-Sunenu'l-kubrâ*, 8/543.

⁸⁹ Şâfi'î, *el-Umm*, 6/195.

⁹⁰ Cessâs, *Şerhu Muhtaşari't-Tahâvî*, 6/382.

⁹¹ Cessâs, *Şerhu Muhtaşari't-Tahâvî*, 6/382.

cezalar da uygulamıştır. Hz. Ömer'in içki cezasından dolayı Hayber'e sürgün edilen Rabia b. Umeyye'nin orada Hristiyan olmasından dolayı bu cezayı bir daha vermeyeceğini söylemesi onun eklemelerinin ta'zîr türünden bir ceza olduğunu göstermektedir.⁹² Aynı şekilde Hz. Alî'nin Hz. Ömer'den sonra kırk celde uygulaması kırkın üzerindeki cezaların devlet başkanın yetkisinde olan ta'zîr türünden bir ceza olduğunu kanıtlar niteliktedir. İlk dört halifenin kırk celde uyguladığını düşündüğümüzde bu cezanın en alt sınırı olan kırk üzerinde ittifakin olduğunu belirtmemiz gerekir. Hadlerin icmâ' ile de sabit olabildiği düşünüldüğünde sahâbenin icmâ'ıyla içki içme cezasının miktarında bir belirleme yapıldığı ancak maslahat gereği ta'zîr türünden ek cezaların verildiği değerlendirilmesinde bulunmak mümkündür. İşte Hz. Peygamber döneminde fiilen uygulanmış olsa da miktarı açıkça belirtilmeyen içki içme cezasında sahâbenin yaptığı, içki içmenin miktarını ve uygulanma biçimini belli bir formata sokmak olmuştur. Nitekim Gazzâlî, Hz. Peygamber döneminde içki içme haddinin belirlenmiş bir miktarının olmadığını belirtmektedir. Ona göre Hz. Peygamber zamanında içki içenler nalınlar ve elbiselerin uçlarıyla dövülmüştür. Hz. Ebû Bekir döneminde ise Hz. Peygamberin uygulamasına şahit olanların şهادetine dayanılarak yeni bir düzenlemeyle sayı kırk olarak belirlenmiştir. Sahâbe maslahat gereği bu sayıyı Hz. Ömer döneminde arttırmış bu uygulama Hz. Osmân döneminde deva metmiş daha sonra Hz. Alî kırk sayısına avdet etmiştir.⁹³ el-Kâfî 'ÿyâd (ö. 544/1149) da içki içme haddinin kırktan aşağı olamayacağı hususunun icmâ' ile sabit olduğunu kırkın üzerindeki fazlalığın ise ihtilâflı olduğunu ileri sürmektedir.⁹⁴

Hz. Alî'nin "içki içene uygulanan ceza sonucunda suçlunun ölmesi durumunda diyetinin verilmesi gerektiğine" ilişkin sözü⁹⁵ de bu kapsamada değerlendirilebilir. Onun bu sözü Hz. Peygamber döneminden farklı olarak düzenlenen içki cezasının infazında Hz. Peygamber dönemindeki uygulamanın sınırlarının (sayı ve nitelik) aşılması durumunda suçlu ölürse diyetin gerekeceği şeklinde yorumlamak mümkündür. Nitekim Hz. Alî'nin diyetle ilgili sözünü aktaran ve içki cezasını kırk celdelik bir had olarak kabul eden Şâfi'i, bu sayının üstündeki cezadan dolayı suçlunun ölmesi durumunda diyetin verilmesi gerektiğini belirtmektedir.⁹⁶ Mâverdî de Hz. 'Alî'nin içki içme cezasının "kendilerinin ortaya koydukları ve ceza infazından dolayı suçlunun ölmesi durumunda diyetin verilmesi" gerektiğiyle ilgili sözünü aktardıktan sonra bunu şöyle yorumlamaktadır: İçki içmenin haddi kırk celdedir, bunun üstündeki miktarda uygulanan had sahâbiler tarafından ortaya konulduğu için suçlu kırkın üstünde bir sayıdan dolayı ölürse diyetinin verilmesi gerekir.⁹⁷

İçki cezasının had olduğu kabul edildiği takdirde fakîhlerin sayı ve nitelik konusundaki ihtilâfının nasıl değerlendirilmesi gerektiği sorunu ortaya çıkmaktadır. Kanaatimizce bu durum içki cezasının had oluşuna etki etmemektedir. Çünkü sayı ve nitelik konusundaki ihtilâf asıldaki ihtilâf olmayıp vasıftaki ihtilâftır. Bu durum sadece içki içme cezasına özgü değildir. Hırsızlık suçu ele alındığında el kesme cezasının hangi durumlarda, nasıl ve ne ölçüde uygulanacağına dair ihtilâflar onun had oluşunu engellemektedir. Keza, zinâ haddinde celde ile beraber sürgün cezasının olup olmadığına ilişkin ihtilâflar zina cezasının had olmadığı sonucunu çıkarmamaktadır.⁹⁸ Bu noktada Şevkanî'nin değerlendirmesi önem arz etmektedir. Şevkânî içki içme cezası konusunda rivayet edilen hadîslerin içki haddinin meşruiyetine delil

⁹² Nesâî, "Eşribe", 48.

⁹³ Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed el-Gazzâlî, *el-Mustaşfâ İslâm Hukukunda Deliller ve Yorum Metodolojisi*, çev. H. Yunus Apaydın (Kayseri: Rey Yayıncılık, 1994), 1/340; *el-Vasîf fi'l-Mezheb* (Kahire: Dâru's-Selam, 1417), 6/509-510.

⁹⁴ el-Kâfî 'ÿyâd'ın bu görüşü için bk. Şevkânî, *Neylu'l-evfâr*, 7/169.

⁹⁵ Ebû Dâvud, "el-Hudûd", 35; Buḥârî, "el-Hudûd", 36; Müslim, "el-Hudûd", 1707.

⁹⁶ Şâfi'î, *el-Umm*, 6/195

⁹⁷ Mâverdî, *el-Aḥkâmü's-sultaniyye*, 334.

⁹⁸ Zinâ ve sirkât suçunun haddiyle ilgili ihtilâflar için bk. Çolak, *İslâm Ceza Hukuku*, 108-115.

oldukları tespitini yapmaktadır.⁹⁹ Ancak sayı konusunda ihtilâfa değinmektedir. Şevkânî'ye göre içki içme cezasında sahâbenin icmâ'ının söz konusu olduğu iddiası doğru değildir. Çünkü sahih rivayetler Hz. Ömer'in hilâfetinden önce de sonra da sahâbenin bu konuda ihtilâf ettiklerini göstermektedir.¹⁰⁰ Hz. Peygamber'in belli bir miktarla iktifa ettiği kendisinden nakledilen haberlerle sabit değildir. Aksine onun bazen hurma dalı, bazen ayakkabı bazen sadece ikisiyle, bazen o ikisiyle beraber elbiseyle, bazen elbise ve ayakkabılarla celde uygulamıştır. Hz. Peygamber'den nakledilen miktarlar sadece tahminidir. Bundan dolayı Enes b. Mâlik kırka yakın ifadesini kullanmaktadır. Belli bir miktarın kesinliğine dair herhangi bir delil yoktur. Şevkânî, hadd cezası konusunda Şârî'den (Hz. Peygamber'den) varit olan fiillerle iktifa etmenin evla olduğunu ve bunların hepsinin câiz olduğunu düşünmektedir. Bunlardan hangisi yerine getirilirse Hz. Peygamber'in sözü ve fiiliyle göstermiş olduğu meşru celde cezası yârine gelmiş olur. Çünkü Hz. Peygamber "*kim hamr içerse celde vurun*" demektedir. Emredilen celde Hz. Peygamber'in uyguladığı ve sahâbebinin de onun huzurunda uyguladığı celdedir.¹⁰¹ Şevkânî'nin değerlendirmesinde sayı belirsiz ve ihtilâflı olsa da Hz. Peygamber dönemindeki uygulama dikkate alındığı takdirde içki içme cezası had olarak yerine getirilmesi mümkündür.¹⁰²

SONUÇ

Hz. Peygamber döneminde içki içme cezası hurma dalının sapı, ayakkabılar, eller, elbiseler, sopa, asa vb. dövme araçlarıyla icra edilmiştir. Hz. Peygamber'in "içki içene celde vurun, onu dövün" emri olmasına rağmen bunun miktarı konusunda herhangi bir beyanda bulunmamıştır. Sahâbilerin içki içeni dövmeleleri esnasında Hz. Peygamber'in cezayı bitirmeye yönelik emirleri ile cezanın son bulduğu rivâyetlerde zikredilmekte ancak miktarına dair kesinlik ifade eden beyanları bulunmamaktadır. Sahâbiler Hz. Peygamber'in fiillerinden istidlâlde bulunarak, kırk, kırka yakın veya iki dövme aracıyla kırk toplamda seksen celde olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Hz. Ebû Bekir döneminde bu cezanın uygulanışı Hz. Peygamber dönemindeki uygulamayı takip eden şekliyle gerçekleşmiş, ancak Hz. Ebû Bekir bu cezayı tadil ederek kırk celde olarak uygulamıştır. Hz. Ömer'in döneminde ilk önce kırk celde olarak uygulanan ceza, caydırıcılık özelliğinin sorgulanması üzerine seksen celde olarak uygulanmaya başlanmıştır. Hz. Osmân ve Hz. Alî'nin hilâfetlerinde hem seksen hem de kırk celdenin uygulandığı tarihi kaynaklarca sabittir. Hz. Peygamber ve sahâbiler döneminde içki içme cezasına ilişkin farklı yaklaşımların olması bunun bir had cezası mı ta'zîr cezası mı olduğu konusunda tartışmaları beraberinde getirmiştir. İçki cezasının Hz. Peygamber döneminde uygulanması, sahâbilerin uygulamaları ve bu konudaki ihtilâflar bu cezanın ta'zîr cezası olduğuna ilişkin yorumları beraberinde getirmiştir. İçki içme cezası konusunda orta yolcu bir görüş olarak nitelendirilebilecek görüş Cüveynî'ye aittir. O, içki içme cezasının mutlaka uygulanması gereken ta'zîre benzer bir ceza olduğunu tespit etmektedir. Kanaatimizce isabetli görüş, miktarında ihtilâf olmakla beraber içki içme cezasının had niteliği taşıdığıdır.

⁹⁹ Şevkânî, *Neylu'l-evfâr*, 7/169.

¹⁰⁰ Şevkânî, Hz. Ömer'in hilâfetinden önce bu konuda ihtilâfın olduğunu söylemesine rağmen Hz. Ebû Bekir döneminde uygulanan kırk celdeye muhâlif olan sahâbîlere ilişkin herhangi bir veriye rastlayamadık. Aksine Hz. Ömer'in hilâfetinin sonlarına doğru bu uygulamanın devam ettiği dikkate alındığında Şevkânî'nin bu iddiasına ihtiyatla yaklaşılması gerekmektedir.

¹⁰¹ Şevkânî, *Neylu'l-evfâr*, 7/170.

¹⁰² Modern çalışmalarda Şevkânî'nin içki içme cezasını ta'zîr olarak kabul ettiğine yönelik yaklaşımlar bulunmasında rağmen onun bu konuda had görüşünü benimsediğini belirtmek gerekir. Şevkânî'nin ta'zîr görüşünü benimsediğine ilişkin aktarımlar için bk. Çolak, *İslâm Ceza Hukuku*, 120; Kumaş & Bölükbaş, "İslâm Ceza Hukukunda Sarhoşluk Veren İçeceklerin İçilmesi: Cezanın Kapsamı Bağlamında Bir Tahlil", 73.

KAYNAKÇA

- 'Abdulazîz, Emîr. *el-Fıkhu'l-cinâî fi'l-İslâm*. Kahire: Dâru's-Selâm, 1997.
- Aydın, Mehmet Akif. *Türk Hukuk Tarihi*. İstanbul: Beta Yayınları, 2009.
- Bardakoğlu, Ali. "Ceza". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 7: 470-478. İstanbul: TDV Yayınları, 1993.
- Bardakoğlu, Ali. "Had". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 14: 547-551. İstanbul: TDV Yayınları, 1996.
- Beroje, Sahip. *İslâm Ceza Muhakemesi Hukukunda Beyyine Külfeti ve İspata Hakim Esaslar*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1999.
- Beyhakî, Ebû Bekir Ahmed b. el-Hüseyn. *es-Sunenu'l-kubrâ*. Thk. 'Abdulkadir 'Afa. 11 Cilt. Beyrût: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2003.
- Beyhakî, Ebû Bekir Ahmed b. el-Hüseyn. *el-Medhal ile's-Suneni'l-Kubrâ*. Thk. Muhammed Diyaurrahmân el-A'zamî. Kuveyt: Dâru'l-Hulefa li'l-Kitâbi'l-İslâmî, ts.
- Buhârî, Ebû 'Abdillâh Muhammed b. İsmâ'îl el-Cu'fi. *el-Câmi'u's-şahîh*. 9 Cilt. b.y.: Dâru Tavki'n-Necât, 1422/2001.
- Çeşşâs, Ebû Bekir Ahmed b. 'Alî er-Râzî. *Şerhu Muhtaşari't-Taḥâvî*. 8 Cilt. Dâru'l-Beşâiri'l-İslâmiyye; Dâru's-Sirâc, 2010.
- Cüveynî, İmâmu'l-Hameyn Ebu'l-Me'âlî Ruknuddîn 'Abdumelik b. 'Abdillâh. *Nihâyetu'l-maḥlab fi dirayeti'l-mezheb*. Thk. 'Abdul'azîm Maḥmûd ed-Dîb. 20 Cilt. Beyrût: Dâru'l-Minhâc, 2007.
- Cüveynî, İmâmu'l-Hameyn Ebu'l-Me'âlî Ruknuddîn 'Abdumelik b. 'Abdillâh. *el-Ğiyâşî Ğiyâşu'l-umem fi iltiyâşî'z-zulem*. Beyrût: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2003.
- Çalışkan, İbrahim. "İslâm Hukukunda Ceza Kavramı ve Had Cezaları". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 31 (1989), 367-397.
- Çolak, Abdullah. *İslâm Ceza Hukuku*. Çorum: Kitap Dünyası Yayınları, 2018.
- Dârîmî, Ebû Muhammed 'Abdullâh b. Abdirrahmân b. el-Faḍl. *Sunen*. 4 Cilt. Suudiyye: Dâru'l-Muğnî, 2000/1412.
- Ebû Dâvûd, Suleymân b. Eş'as es-Sicistânî. *Sunen*. 4 Cilt. Beyrût: el-Mektebetu'l-'Asriyye ts.
- Ebû Yûsuf, Ya'kûb b. İbrâhîm el-Kûfî. *Kitâbu'l-Haraç*. Çev. Ali Özek İstanbul: Hisar Yayınevi, 1973.
- Ebû Zehre, Muhammed. *el-Cerime ve'l-'ukûbe fi'l-fıkhi'l-İslâmî*. Kahire: Dâru'l-Fikri'l-İslâmî, ts.
- Erdoğan, Suat. *Kur'an ve Sünnet Işığında Suç Ceza Uygunluğu*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2014.
- Erturhan, Sabri. *İslâm Ceza Hukukunda Şüphe Kavramı*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1997.
- Şâfi'î, Muhammed b. İdris. *el-Umm*. 8 Cilt. Beyrût: Dâru'l-Ma'rife, ts.
- Hîrâkî, Ebu'l-Kâsım 'Umer b. Hüseyin. *Metnu'l-Hîrâkî*. Taḥta: Dâru's-Şahâbe li't-Turâs, 1993.
- İbn 'Abdilberr, Ebû 'Umer Yûsuf b. Abdillâh. *el-Kâfi fi fıkhi ehli'l-Medîne*. Thk. Muhammed el-Moritânî. 2 Cilt. Riyâd: Mektebetu Riyâd el-Ḥadîse, 1980.
- İbn Hacer el-'Askalânî, Ebu'l-Faḍl. Şihâbuddîn Ahmed b. 'Alî. *Fethu'l-bârî bi-şerhi Şahîhi'l-Buhârî*. 13 Cilt. Beyrût: Daru'l-Ma'rife, 1374.

İbn Hibbân, Ebû Hâtîm Muhammed b. Hibbân el-Bustî. *el-İhsân fî takrîbi Şahîhi İbn Hibbân*. Thk. Şu'ayb el-Arnâvût. 18 Cilt. Beyrût: Muessesetu'r-Risâle, 1988.

İbn Kayyim el-Cevziyye, Ebû 'Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ebî Bekir ed-Dimaşkî. *İ'lâmu'l-muwaqqî'in 'an rabbi'l-'âlemîn*. 4 Cilt. Beyrût: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1991.

İbn Kudâme, Ebû Muhammed Muvaffakuddîn Abdullâh b. Aḥmed el-Makdisî. *el-Kâfi fî fıkhi'l-İmâm Aḥmed*. 4 Cilt. Beyrût: Dâru'l-kutubi'l-İlmiyye, 1994.

İbn Kudâme, Ebû Muhammed Muvaffakuddîn Abdullâh b. Aḥmed el-Makdisî. *el-Muğnî*. 10 Cilt. Kahire: Mektebetu'l-Kahire, 1968.

İbn Rüşd [el-Hafid], Ebu'l-Velîd Muhammed b. Aḥmed b. Muhammed el-Ḳurtûbî. *Bidâyetu'l-muctehid ve nihâyetu'l-muktesid*. Beyrût: Muessesetu'r-Risâle, 2010.

İbn Rüşd [el-Ced], Ebu'l-Velîd Muhammed b. Aḥmed el-Ḳurtûbî. *el-Beyân ve't-tahşîl*. Thk. Muhammed Hacı v.dğr. 20 Cilt. Beyrût: Dâru'l-Ġarbi'l-İslâmî, 1988.

İbn Teymiyye, Taḳıyyuddîn Aḥmed b. 'Abdilhalîm el-Harrânî. *el-Fetâva'l-kubrâ li'bnî Teymiyye*. 6 Cilt. Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1987.

İbn Manzûr, Ebu'l-Faḍl Muhammed b. Mukerrem el-Enşârî. *Lisânu'l-'Arab*. 15 Cilt. Beyrût: Dâru Şâdir, 1414.

Ġazzâlî, Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed. *el-Mustasfâ İslâm Hukukunda Deliller ve Yorum Metodolojisi*. Çev. H. Yunus Apaydın. 2cilt. Kayseri: Rey Yayıncılık, 1994.

Ġazzâlî, Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed. *el-Vasîf fi'l-Mezheb*. 7 Cilt. Kahire: Dâru's-Salam, 1417.

Kâsânî, 'Alâuddîn Ebû Bekir b. Mes'ûd b. Aḥmed. *Bedâi'u's-şanâi' fî tertîbi's-şerâi'*. 7 Cilt. Beyrût: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1986.

Kelvezânî, Ebu'l-Hattâb Maḥfûz b. Aḥmed. *el-Hidâye*. Thk. 'Abdullaṭîf Ḥumeym & Mâhir Yâsin el-Fahl. Kuveyt: Mu'essesetu'l-Girâs li'n-Neşr ve't-Tevzî', 2004.

Korkut, Ramazan. *Fıkıh Usulü Açısından İbadetlerde Vakit*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2017.

Ḳudûrî, Ebu'l-Hüseyn Aḥmed b. Ebî Bekir Muhammed. *Muḥtaşaru'l-Ḳudurî fi'l-fıkhi'l-Hanefî*. Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1997.

Ḳurtubî, Ebu'l-'Abbâs Diyâuddîn Aḥmed b. 'Umer el-Enşârî. *el-Mufhim limâ eşkele min telhîşi kitâbi Muslim*. Thk. Muhyiddin Dîb Müstû v.dğr. 7 Cilt. Beyrût: Dâru İbn Keşîr, 1996.

Kumaş, Ali & Bölükbaş, Ali Haydar. "İslâm Ceza Hukukunda Sarhoşluk Veren İçeceklerin İçilmesi: Cezanın Kapsamı Bağlamında Bir Tahlil". *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 16/1 (2016), 47-77.

Mâverdî, Ebu'l-Ḥasen 'Alî b. Muhammed. *el-Aḥkâmu's-sultaniyye*. Kahire: Dâru'l-Hadîs, ts.

Mâverdî, Ebu'l-Ḥasen 'Alî b. Muhammed. *el-Hâvî'l-kebîr fî fıkhi mezhebi'l-İmâm eş-Şâfi'î*. Thk. 'Alî Muhammed Mu'avvaḍ & 'Âdil Aḥmed 'Abdulmevcûd. 19 Cilt. Beyrût: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1999/1419.

Merġinânî, Ebu'l-Ḥasen Burhânüddîn 'Alî b. Ebî Bekir el-Ferġânî. *el-Hidâye fî şerhi Bidâyeti'l-Mubtedî*. Thk. Tallâl Yusûf. Beyrût: 4 Cilt. Dâru İhyâi't-Turâsi'l-'Arabî, ts.

Meydânî, 'Abdulġanî b. Tâlib ed-Dimaşkî. *el-Lubâb fî şerhi'l-Kitâb*. İstanbul: Asitane, ts.

Müslim, Ebu'l-Hüseyn Muslim b. el-Haccâc el-Ḳuşeyrî. *el-Câmi 'u's-şahîh*. 5 Cilt. Beyrût: Dâru İhyâi't-Turâsi'l-'Arabî, ts.

Nesâî, Ebû 'Abdirrahmân Şu'ayb. *Sunen*. Thk. 'Abdulfettâh Ebû Ğudde. 9 Cilt Haleb: Matbu'âtî'l-İslâmiyye, 1986.

Sahnûn, ' Abdusselâm b. Sa'îd et-Tenûhî. *el-Mudevvenetü'l-kubrâ*. 4 Cilt. b.y.: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1994.

Serahsî, Ebû Bekir Şemsü'l-eimme Muhammed b. Ebî Sehl Aĥmed. *el-Mebsût*. 30 Cilt. Beyrût: Dâru'l-Ma'rife, 1993.

Şâşî, Muhammed b. Aĥmed Ebû Bekir. *Hilyetu'l-'ulemâ fi ma'rifeti mezâhibi'l-fukahâ*. Thk. Yâsin Ahmed İbrâhîm. 8 Cilt. Amman: Mu'essesetu'r-Risâle el-Ĥadisîyye, 1988.

Şevkânî, Ebû 'Abdillâh Muhammed b. 'Alî es-San'ânî el-Yemenî. *Neylu'l-evâtâr*. 8 Cilt. Mısır: Dâru'l-Ĥadîs, 1983.

Şîrâzî, Ebû İshâk Cemâluddîn İbrâhîm b. 'Alî. *el-Muhezzeb fi fıkhi'l-İmâm eş-Şâfi'î*. 3 Cilt. Beyrût: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, ts.

Şîrâzî, Ebû İshâk Cemâluddîn İbrâhîm b. 'Alî. *et-Tenbih fi'l-fıkhi's-Şâfi'î*. Beyrût: 'Âlemu'l-Kutub, 1983.

Tirmizî, Ebû 'İsâ Muhammed b. 'İsâ. *Sunen*. 6 Cilt. Beyrût: Dâru'l-Ġarbi'l-İslâmî 1998.

Ûdeh, Abdulkâdir. *Seküler Ceza Hukuku Kurumlarıyla Mukayeseli İslâm Ceza Hukuku- Genel Hükümler*. Çev. Ali Şafak. 2 Cilt. İstanbul: Kayıhan Yayınları, 2012.

'Uşeymîn, Ebû 'Abdillâh Muhammed b. Şâlih et-Temîmî, eş-Şerĥu'l-mumti' 'alâ Zâdi'l-Mustakni'. 15 Cilt. Dâru İbni'l-Cevzî, 1422.

Yıldırım, Mustafa. "İslam Ceza Hukukunda İçki İçme Suçu ve Cezası". *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 13-14 (2001), 31-52.